

ובהיות שאינו רגיל עדיין בהנחת תפילין, עדיף שיניח בינתיים בנוסח ספרד שכן באופן זה קל יותר להיזהר בזה. ושאלו מרן אאדמו"ר זי"ע מתי וכיצד ידע שכבר הגיע זמנו לקשור התפילין כמנהג צאנו, וענהו שכאשר יבוא המועד ידע מעצמו...

והוסיף מרן אאדמו"ר זי"ע לספר, שבוודאי רוח ד' דיבר בו, שכן בשנות המלחמה כשנתגלגל לגטו ווארשא ולא היה עמו התפילין שלו, נזדמן משמים בהשגחה פרטית שהגיע פתאום לידו זוג תפילין עם קשר כמנהג אשכנז, ולא היה לו אז אפשרות להתיר הקשר ולהחליפו לנוסח ספרד, ואז עלה ברעיונו שאולי זו השעה שנתכוון לה אביו הקדוש, ואכן מאז התחיל להניח תפילין כמנהג אשכנז.

בבר מצוה שלי הכין לי תפילין כמנהג אשכנז. **האדמו"ר מויזניץ:** כידוע שהרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע קיבל שלושה דברים מפי אליהו הנביא זכור לטוב, לומר הלל בברכה בעת אפיית מצות, לכרוך רצועות תפילין של יד בצורת האות שי"ן, פעם אחת לפני הבית ופעם אחת אחר הבית, והשלישי לחלוץ התפילין בימי ראש חודש לפני אמירת אשרי ובא לציון, שלא כמנהג העולם לחלוץ התפילין אחר אשרי ובא לציון.

חותני (כ"ק האדמו"ר מטשערנאביל) זצ"ל נפטר ביום י"ז חשון תשמ"ח בבית החולים שבקרית צאנו, באותה שנה בעת אפיית מצות בערב פסח אצל גיסי יבלחט"א כ"ק האדמו"ר מטשערנאביל שליט"א ביקש ממני לומר הברכה לפני הלל בעת אפיית המצות, המנהג בטשערנאביל הוא שהאדמו"רים

האדמו"ר מויזניץ: לזקני כ"ק האדמו"ר בעל אמרי חיים זצ"ל היו כמה סידורים, בנוסחאות שונות, וכאשר היה מתפלל עם התלמידים בישיבה היה לו חדר בסמוך לבית המדרש והיה יוצא מחדרו לבית המדרש בכל פעם עם סידור אחר.

המנהג כאן לומר 'ברוך יאמרו' הוא גם בשחרית וגם במוסף? **מרן שליט"א:** בכל התפילות.

האדמו"ר מויזניץ: בחצר טשערנאביל אומרים רק בקדושה של שחרית 'ברוך יאמרו', ובקדושת כתר של מוסף אומרים 'משבחים ואומרים', ובחצר ויזניץ רק בקדושת כתר בשבת ויו"ט אומרים ברוך יאמרו, ואמרת פעם לגיסי כ"ק האדמו"ר מסקוירא שליט"א, שבימי ר"ח וחוה"מ, שאומרים במוסף כתר, גם בויזניץ אומרים משבחים ואומרים כבנוסח טשערנאביל.

תפילין מניחים נוסח אשכנז או ספרד?

מרן שליט"א: נוסח אשכנז.

האדמו"ר מויזניץ: כל הקהל?

מרן שליט"א: לא.

מרן אדמו"ר זי"ע סיפר, כי קודם הבר מצוה שלו היה יושב ודן לפני אביו הרה"ק מרודניק, כיצד יעשה בקשירת תפילין של יד, אם לכרוך את הרצועות מצד החיצוני כלפי הגוף פנימה, כפי שנהגו בצאנו, או לכרוך מצד גופו כלפי חוץ, כדרך שנהגו ברוב מקהלות החסידים. השיבו אביו שיעשה כמנהג רוב החסידים. והיה זה לפלא בעיני מרן אאדמו"ר זי"ע ושאל את אביו למה לא יתנהג כמו אביו ובנוסח צאנו, והשיבו שכאשר כורכים הרצועות לצד פנים, עלול הדבר ושכיח שקשר היו"ד יפרד ויתרחק כלשהו מן ה'בית',

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר נתן אריה ליב בן מוה"ר אלימלך הלוי בלומענבערג ז"ל

תנצבה.

הארורים בזו מכ"ק מרן זי"ע את התפילין שהצליח להחזיק ברשותו במשך זמן רב. והנה יום אחד במהלך העבודה בין הריסות הגיטו, נזדמן לידיו של ר' מנדל זוג תפילין מעוכות ששרדו מן ההפצצות, והביא אותם בזריזות אל מרן זי"ע. מיד החביא מרן את התפילין במקום סתר שבצריפם וישמרו את הדבר בסוד כמס, כדי שחלילה לא יתגלה הדבר שנית לצוררים. רק כחמשה ששה יהודים שכנים, אחים לצרה, הובאו בסוד התפילין והתאפשר להם להניחן כשלא היתה מניעה. "כאשר יכולנו להניח ביום, שמחנו כעל כל הון, אך הרבה פעמים לא יכולנו להחתמק מ"עניא בישא" ורק בלילה בחסות החשכה הנחנו תפילין (בלא ברכה, כמובן) וקראנו בחפזה פרשה ראשונה של קריאת שמע "ואהבת..." ואחרינו בא תורו של רבינו, שהאריך יותר..."

אודות ר' מנדל זה מסופר, שאחרי עשרות שנים הגיע פעם ראשונה לנתניה, ומרן זי"ע היה מטייל אז בחוצות קרית צאנו עם כ"ק האדמו"ר רבי חיים מאיר מויזניץ זצוק"ל (בעל "אמרי חיים") הרהיב ר' מנדל עוז לגשת אל מרן זי"ע ולהפסיקו באמצע שיחתם. מרן לא הכיר אותו, כי בוורשא היה ללא חתימת זקן ועכשיו היה זקנו מגודל כיו"ב, אך ברגע שהפליט מפיו את שמו "מנדל" התרגש מרן עד מאד ונפל על צוארו באהבה רבה, והציג אותו בפני אורחו האדמו"ר מויזניץ בזה"ל: "מנדל זה היה בשעתו שליח ההשגחה העליונה לגרום לכך שאנחנו נמצאים פה היום..." (לפיד האש).

¹ כידוע שכן נהג מרן הדברי חיים. וסיפר מרן זי"ע, ששמע מהגה"ק הרב מנאסויד זצ"ל שראה פעם את ר' העניך הרבסט ז"ל, מחסידי צאנו, מתפלל בסידור נוסח אשכנז, ולפשר תמיהתו גילה לו שבהגיעו לגיל המצוות לקחו אביו אצל מרן הדברי חיים להניח לו תפילין, ובשעה שאחז התפילין על ידו פנה אליו ואמר לו, העניך, אתה תתפלל בנוסח אשכנז כי שורש נשמתך מנוסח אשכנז...

² ראה שפע חיים (דרשות חורש"י תשמ"א, פרשת חיי), אחר שסיפר מרן זי"ע הסיפור עם אביו, הוסיף: שנים רבות לאחר מכן, כשהייתי באושוויץ אצל הרשעים ימ"ש, איבדתי שם את התפילין שהיו עמי, שהיו בירושה מזקה"ק מצאנו זי"ע [וכן היו לי תפילין עם פרשיות מהרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע], וכשהוליתו אותנו לפנות את גטו ווארשא מצאתי שם באיזה בונקר זוג תפילין שהיו עם קשר אשכנז, ובתוך כל האסירים במחנה לא היה מי שיוכל לשנות זאת לקשר ספרד, על כן בלית ברירה הנחתי עם קשר אשכנז, ומאז נשארתי עם קשר זה. ויתכן מאד שעל זה היתה כוונתו של אאמו"ר זי"ע.

עובדא זו, שהגיעו לידי מרן זי"ע תפילין עם קשר כמנהג אשכנז בגיטו וורשא (ראה בהערה הקודמת), סיפר באריכות השריד הרה"ח ר' מנחם מנדל ווידער ז"ל מחסידי בורשא (שחי בערוב ימיו בבני ברק), אשר התקרב אז אל כ"ק מרן זי"ע והיה מסור מאד לטובתו ושרוי במחיצתו בכל עת. היה זה לאחר שהצוררים

עם יסוד בית המדרש התייעץ חותני זצ"ל עם הגאון גאב"ד טשעבין זצ"ל אודות שם בית המדרש, שאל גאב"ד טשעבין מי הם המתפללים בביהמ"ד, ענה חותני זצ"ל שבין המתפללים ישנם חסידי בעלזא, חסידי סאטמאר וחסידי צאנז, ומעטים הם חסידי טשערנאביל, הכריע גאב"ד טשעבין שיקרא בית המדרש דברי חיים ע"ש הרה"ק מצאנז בנשיאות האדמו"ר מטשערנאביל.

שמעתי מחותני זצ"ל שכאשר מרן הדברי חיים שידך את בתו עם הרה"ק רבי מרדכי דב מהורונוסטייפל זי"ע, היתה ניכרת שמחה יתירה, ונשאל לשמחה זו מה עושה, והרי כבר זכה להשיא בניו הגדולים, אריות שבחבורה, כמו הרה"ק משינאווא הרה"ק מגארליץ הרה"ק מקרייז. וענה מרן הדברי חיים, שכיון שעתה זכה להשתדך עם בית טשערנאביל, על כן יש לו שמחה עצומה.

מרן שליט"א: מרן אדמו"ר זי"ע סיפר שהגה"ק הרב מנאסויד זצ"ל אמר לו ששמע מהגה"ק רבי מאטעלע, שאת חותנו מרן הדברי חיים יכולים להגדיר שהיה חסיד כבעל התניא ומתנגד כהגר"א...

וכיבד את מרן שליט"א בלחיים ואחלו זה לזה.

האדמו"ר מויזניץ: אתמול בעת עריכת סעודת ראש חודש כאן בעיר הזכרתי את אביכם מרן זי"ע שיסד בעיר את קרית צאנז והפיץ תורה בכל רחבי תבל, והחדיר בקרב הציבור את חשיבות עסק התורה. ואחר המלחמה במחנות על אדמת אירופא היה מחזק את שארית הפליטה וכו', ועלינו ללמוד מדרכיו.

מרן שליט"א: הקב"ה השאיר את אותם כמה גוטע אידן שיוכלו לבנות את היידישקייט מחדש.

האדמו"ר מויזניץ: בסעודה השתתפו אברכים מאחד ממסגרות הכולל אצלנו, ונשא שם דברים בנכס הרב של קרית צאנז שליט"א, הוא דיבר מאד יפה... נהניתי

אמרו את ההלל בעת אפיית המצות, אמנם גיסי שהיה אז בשנת האבל לא רצה לומר הלל בברכה על כן ביקש ממני.

מרן שליט"א: רגיל אני לומר לציבור שבימינו הוא זמן של צמצום המוחין, ואין מבינים ויודעים שכל המנהגים מקורם קדוש, ומי שמדמה שרק מנהגיו הם קודש עלול להיכשל באפיקורסות, כמאמר הגמרא (יבמות יג, ב) לגבי ב"ש וב"ה, הללו אוסרים הללו מתירים, הללו מטהרים והללו מטמאים, והכל הלכה למשה מסיני, כל מנהג המקובל מצדיקים הם קודש קדשים וכל אחד צריך לאחוז דרכו בקודש.

האדמו"ר מויזניץ: זקני כ"ק האדמו"ר האמרי חיים זצ"ל היה אומר בשם מרן הדברי חיים, דמי שיאמר שרק הרבי שלו הוא צדיק, ומזלזל בכבודם של צדיקים אחרים 'וועל איך אים פארווארפן פון אלע עולמות'... זה אמת ויציב, וכך ראו אצל חסידי קמאי, שבעיניהם היו כל הצדיקים וכל המנהגים קודש.

מרן שליט"א: כאמור יש היום קטנות המוחין בעניני מנהגי קודש ולכן מבטלים אחרים.

האדמו"ר מויזניץ: לבטל את הי"ש'...

*

אב"ד קרית צאנז טבריה: אצל כ"ק האדמו"ר מטשערנאביל זצ"ל הרי גם היה מנהגי צאנז...

האדמו"ר מויזניץ: חותני זצ"ל היה כמעט ג' שנים אצל זקנו הרה"ק רבי ישע"לה מטשחויב...

מרן שליט"א: שנסע אליו לקראקא.

האדמו"ר מויזניץ: וכאשר שב לארץ ישראל הסתופף בחצר רחמיסטריווקא, אבל המשיך לנהוג לעצמו במנהגי צאנז. בשנת תשי"ט כאשר חותני זצ"ל יסד את בית מדרשו ברחוב יהודה הלוי בבני ברק הנהיג בבית המדרש מנהגי צאנז, ובהמשך עבר לנוסח טשערנאביל.

הרבה עבדים למלך הכבוד, ואילו היה שלום בין הצדיקים וחסידים כבר היה בן דוד בא, ולמה יפסול אחד עבודת חברו ויקפיד אם אחד מחסידיו נוסע אל צדיק אחר וכו'.

וראה עוד בספר מקור חיים (אות קסג): מרגלא בפומיה דרבינו, שכל הצדיקים כל אחד ואחד עובד ה' בבחינה אחרת, כמו שאמרו חז"ל, וכל אחד היה לו מדה אחרת, וכל מי שאומר שרק רבו הוא צדיק יעקור אותו משני עולמים.

וכן בספר עובדא דאהרן (עמ' ריא): כאשר מפורסם מהגה"ק בעל דברי חיים מסאנז זי"ע, שאמר בפה קדשו שכל צדיק נחשב כמסכת מש"ס, ואחד לומד מסכת ברכות ואחד מסכת שבת וכדומה, וכי מקפיד מסכת שבת על מה שהשני לומד מסכת ברכות, כן הוא אצל הצדיקים רועי צאן קדשים והחסידים המקושרים בה, זה שייך לזה הצדיק וזה שייך לזה הצדיק, והכל בהשגחה עליונה, ותלוי בענין שורשי נשמות ישראל, וכי שייך בדברים אלו הקפדה?! אדרבה צריך לשמוח שגם השני הולך בדרך החסידות ומקושר לצדיק, אשר הוא דרך הבעש"ט הק' ותלמידיו הבאים אחריהם.

וראה בספר עשר קדושות (מערכת ח') מכתב מהרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע אל ש"ב הרה"ק מהרי"א מקאמארנא זי"ע, וכתב בתוה"ל: ושמעתי מדודינו רבינו רצ"ה זללה"ה פ"א בסעודה שלישית באמצע של התורה שאמר בזה"ל יש איזה כת שנוסעים אל רבי שלהם ואומרים שאין רבי בעולם אלא רבי שלהם זו ע"ז ר"ל אלא היאך יאמר כל צדיק וצדיק וכל רבי הוא טוב לתלמידיו אבל רבי שלנו הוא טוב יותר, לעניינינו כן שמעתי בשלש סעודות. עכ"ל ועיי"ש ביאור הדברים.

¹ ראה בשו"ת דברי חיים (הנדמ"ח, תשובות נוספות, סימן טז): והנה זה לא יכון בעיני, כי שגורה בפי כי עיקר החסידות לעשות רצון צדיק הדור, ולא כאנשים המהתלים ומשחקים במי שאינו נוטה אחר רבו שהוא בחר בו, כי שגור בפייהם שאין קדוש רק רבם ושאר צדיקי הדור מחרפים ומקללים, ובאמת אין זה דרך חסידות רק דרך אפיקורסות, ובאמת אנשים האלה חסרו דעת ושכל ולבב אנוש אין להם כידוע, ובאמת עיקר הדרך הישר לכבד צדיק הדור, ומי שזכה לגדולה מן השמים ויראי ה' נהנין ממנו עצה ותושיה זהו הוא הצדיק, ואסור להחליש דעתו ח"ו, אדרבה ראוי לכל מיני כיבוד בעולם, וראוי למנוע עבורו כמה מצות ותפלות, ולא להחליש לב צדיק אשר העולם עומד עליו וכו'.

וראה עוד בספר 'דרכי חיים' (אות קכט): כאשר היה רבינו הקדוש מספר דברי חסידות עם אנשיו, היה אומר, זה שאומר כל חסיד שרבו הוא חד בדרא, מה טוב הוא, אבל אין לאמר שאין בעולם שום רב כי אם רבו, יען כי מלכותא דרקייע כעין מלכותא דארעא, ובמלכותא דארעא הן אמת כי יש שר צבא אחד היותר גדול, אבל נמצא גם כן עוד הרבה שרים גדולים שהם למטה ממנו, וכן הוא גם אצל הצדיקים, אם אמת שרבו הוא חד בדרא, עכ"פ הרבי האחר הוא ג"כ למטה ממדרגות רבו, זהו דרך הנכון. וכן הביא בספר 'רחמי האב' (ערך חסידות): חלילה לומר דוקא רבו הוא הצדיק גמור ותו לא, ושמעתי מהגאון הקדוש רבינו חיים מסאנץ, שאמר פ"א בסוכה, אם אשמע מאחד מאנשיי שיאמר שדוקא רבו הוא הצדיק ותו לא, אעביינו משרשו, כי יש

מאד, חסידישע רעדן גלאטיג...

*

האדמו"ר מויזניץ: שמעתי מזקני כ"ק האדמו"ר האמרי חיים זצ"ל, שכאשר היה בשעתו הענין בין צאנו לסאדיגורא, שאלו את זקני הרה"ק הצמח צדיק זי"ע למה אינו מתערב לטובת גיסיו בני הרה"ק מרוזין, ואמר, וכי איך אוכל להתערב, הרי שמעתי מפי חותני שהרב מצאנו הוא חבר בבית דין של מעלה...

מרן שליט"א: שמעתי ממרן אאדמו"ר זי"ע, שפעם היה גזירה קשה מרחפת על בני ישראל, גזירת הגיוס לצבא הצאר, ומרן הדברי חיים היה אז על שבת אצל הרה"ק מרוזין, ובאמצע עריכת השולחן בליל שבת התלהב הרה"ק מרוזין בדביקות גדולה ובאמצע אמר למרן הדברי חיים: צאנזער רב, הרי הנכם מבית דין של מעלה, הבעש"ט הקדוש וזקני רבי בעריש [המגיד ממעזריטש] יושבים בגן עדן התחתון ושואבים נועם מעדן העליון בלי ששימו לבם לנעשה עם בני ישראל בזה העולם, הסכימו נא עמדי שיגרשו את שניהם מגן עדן כדי שיצאו ויראו את מצב בני ישראל.

ונפל אז פחד גדול על כל הנוכחים, והיו אז שם עוד הרבה צדיקים, ומרן הדברי חיים שתק ולא ענה דבר... מי יכול לומר כן שיגרשו את הבעש"ט ואת הרבי ר' בער מגן עדן... ואז חזר הרה"ק מרוזין על דבריו כנ"ל, וגם הפעם לא השיב מרן הדברי חיים מאומה, והרה"ק מרוזין חזר ושילש את דבריו, ואז נעמד מרן הד"ח על רגליו ואמר: הנני מסכים, אולם הרבי אמר ואני רק מסכים... וכמובן לא עברו ימים מועטים ונתבטלה הגזירה.

האדמו"ר מויזניץ: פעם התבטא זקני האמרי חיים, דער צאנזער רב איז געווען א 'בראווער יוד'... בדורו היה לכולם כבוד ומורא ונהגו בדרך ארץ לפניו.

שמעתי מכ"ק אבי זצ"ל, שמרן הדברי חיים לא קרא לרבו הרה"ק מראפשיץ בתואר 'רבי', באמרו שלא עלה בידו להשיג דרכיו, והיה אומר 'דער אלטער רב'. **מרן שליט"א:** פעם כששאלו את מרן הדברי חיים למה אינו קורא את הרה"ק מראפשיץ בתואר רבי, סיפר כי פעם בחג הסוכות היה יחד עם ידידו הרה"ק מקאמינקא זי"ע אצל רבם הרה"ק מראפשיץ, ובשעה שניגנו בכלי זמר בשמחת בית השואבה, קרא להם הרה"ק מראפשיץ ואמר: ראו כיצד הכנר פורט במקלו על הכינור, דעו כי מתגאה הוא וסובר שאין כמותו עוד בעולם... אחרי כמה דקות שוב קרא להם ואמר: היודעים אתם, שואב המים, כשהוא נושא את דליי

המים על המוט, הוא מתגאה וסובר שאין כמותו עוד בעולם... כן אמר כע"ז דברי חכמה. למחרת שאלם הרה"ק מראפשיץ, אם הבינו למה התכוון בדבריו אמש, והשיב מרן הדברי חיים שהוא פירש את דבריו בחמשה אופנים, והחל לאמרם, והגיב על כך הרה"ק מראפשיץ שלא לזה נתכוון, ומיד החל למנות מאה פירושים על אותם המלים, וסיים מרן הדברי חיים ואמר: עד עשרים פירושים עוד הבנתי, אבל לא את היתר שהיו עמוקים מאד וגבוהים מהשגתי, וכי איך אני יכול לקרוא לו רבי...

האדמו"ר מויזניץ: הרה"ק מקאמינקא היה תלמיד של הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע.

מרן שליט"א: לאחר פטירת רבו הרה"ק מראפשיץ החל לנסוע לבעלזא.

האדמו"ר מויזניץ: הוא הפליא מאד את דרכו של הרה"ק מראפשיץ. שמעתי זאת מכ"ק אבי זצ"ל כמה פעמים.

מרן שליט"א: לעומת זאת, את העטרת צבי זי"ע כן היה קורא רבי, ואף שהיה אצלו רק פעמים ספורות. רואים זאת ביותר בהסכמה של מרן הדברי חיים לספר תולדות אברהם מהרה"ק רבי אברהם מאוליינוב זי"ע, שמתחילה יש את הסכמותיהם של הרה"ק מראפשיץ ושל העטרת צבי ועוד צדיקים, ומרן הדברי חיים כותב שכבר הסכימו הצדיקים הנ"ל, ועל העטרת צבי כותב 'רבינו' משא"כ על הרה"ק מראפשיץ.

*

האדמו"ר מויזניץ: באחת הפעמים ששוחחו זקני כ"ק האדמו"ר האמרי חיים זצ"ל עם אביכם מרן זי"ע אחר שהגיע זקני לטבול כאן במקוה, נסובה השיחה אודות ריבוי המחלות בדורות אחרונים, שלכמה וכמה מחלות אין רפואה וכו', ואמר מרן זי"ע שבדורות עברו היו כולם יודעים שבראש וראשונה בפרוץ מחלה פונים אל השי"ת בתפילות ובקשות, ובאים להזכיר הענין לפני הצדיק, על כן היה בכח הצדיק להשפיע מזור ורפואה, לא כן בדורות אחרונים בעת חולי פונים תחילה אל הרופא, ואחר שמגלה באמצעות הבדיקות את עוצם המחלה מגיעים לפני הצדיק להזכיר הדבר. **מרן שליט"א:** שמעתי ממנו רעיון זה כמה פעמים, שלאחר שהרופא כבר גילה את המחלה זקוקים כבר לנס גלוי שזה הרבה יותר קשה.

האדמו"ר מויזניץ: בין זקני האמרי חיים לאביכם מרן זי"ע היו שיינע שמועסן בשעה שהיה מגיע לטבול במקוה. הרה"ח ר' מנחם אליעזר מוזס סיפר לי כמה וכמה ענינים שהיו בשיחות האלו.

בעומק כונתו ויחודיו, רעשו השמים. עוד על דרכו זו כתב הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע בספרו "זהר חי" (פרשת ויחי), וזל"ק: כך ראיתי למורי רבה"ק רבי נפתלי, שבכל דבריו היו יחודים שכליות נפלאות, עד שהייתי מרעיד עליהם. פעם אחת עמדתי מאחוריו ולא ראה אותי, והיה יושב בערב שבת קודש בעת שרצה לילך למקוה והיה מדבר עם הרבנית סיפורים, והבנתי שמדבר בכוונת רחיצת מים חמין במקוה, והייתי מרעיד איך יהיה זה בכח האנושי להלביש ענינים כאלו בסיפורי מעשיות ודיבורים, עכלה"ק.

¹ אודות דרכו של הרה"ק מראפשיץ זי"ע להיות משתעי לישנא דחכמתא ובמילתא דבדיחותא, כתב הגה"ק המנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל (דברי תורה, מהדורא קמא, אות צו) וזל"ק: כפי שידענו מרבתינו הקדושים ז"ל מדרכי תלמידי הבעש"ט זי"ע, אשר גם במילי דבדיחותא שלהם כוונתו תמיד סודות נוראות, כמו זקני הגה"ק זי"ע מראפשיץ שהיה דרכו במילי דבדיחותא והסכימו כל הצדיקים, גם רבותיו זי"ע, כי עומק כוונתו עד אין חקר. ותלמידו מרן הגה"ק מצאנו זי"ע בעל דברי חיים אמר עליו, בעת שהיה אומר מורי הרב מראפשיץ מילתא דבדיחותא

*

האידישקייט, וגם הזהירות בלבוש, כי אכן העיקר הוא העבודה הפנימית אבל צריכים כלים מסביב לקיום הפנימיות.

האדמו"ר מויזניץ: בנעילות החג משוררים אצלנו ניגון 'נהלל נודה ונהלל', בתוך כך משוררים 'שרייט'זעט אלע חסידים'לך נודה ונהלל', והוריתי לזמר גם על בני ליטא, 'שרייט'זעט אלע ליטפיקעס נודה ונהלל'...

מרן שליט"א: בעבר היו אומרים על החסידים שאינם לומדים, ובמשך הזמן נתברר שגם טענה זו אין בה אמת...

האדמו"ר מויזניץ: הרי ה'דגל' כותב בפרשת ויקרא...

מרן שליט"א: שאומרים אז די חסידים לערנען נישט...

האדמו"ר מויזניץ: הוא כותב זאת בשם התולדות

זי"ע, בטעם הדבר שכתוב ויקרא באל"ף זעירא, והרמז

בזה מה שאומרים העולם 'לומדים לערנען יא,

חסידים לערנען ניט', והאמת כן הוא, שהלומדים

לערנען 'יא', היינו שלומדים ומתגאים ברוחם שלמדו

כדבעי, משא"כ החסידים לערנען 'ניט', כי כל מה

שלמדו עדיין מרגישים שלא השיגו את המטרה

כדבעי, והם שפלים וענווים.

וזאת היא התורה האמיתית, וכן סיפר זקני האהבת

ישראל זצ"ל, שפעם האריך הצמח צדיק בביאור דברי

הרמב"ם בהלכות תשובה, שיש מצוה בתשובה לפני

השי"ת, ולכאורה יש לעבור עבירה תחילה כדי לקיים

מצות תשובה, ותירץ הצמח צדיק על דרך החסידות,

שיש מצות תשובה על המצוות, והיינו להתחרט

ולשוב בתשובה על הלימוד שלא היה בתכלית

השלמות, וכדומה. אח"כ קרא הצמח צדיק לנכדו

האהבת ישראל ואמר לו בחיבה, נו בחור'ל מה אתה

אומר בביאור הקושיא... וענה האהבת ישראל, הרי זה

עתה שמענו... נענה הצמח צדיק, מה שאמרתי הוא

ביאור על פי חסידות, ומה יש לומר על דרך האמת?

וענה האהבת ישראל, וכי יש אמת יותר גדול מדרך

החסידות... נתן לו הצמח צדיק מכה קלה על כובעו

ואמר לו בצחות: גיי, ביסט א חניוק...

מרן שליט"א: מרן אדמו"ר זי"ע היה מכבד מאד את

הבחורים שנבחנו דפי גמרא ותוס', ופעם שאל אותו

אחד, מה עם תורה לשמה, והשיב שקודם ילמדו שלא

לשמה ואח"כ ילמדו לשמה, מתוך שלא לשמה בא

לשמה... צריכים לעודד ולחזק שיהא קנאת סופרים

תרבה חכמה. המקום הראשון שהנהיגו בחינות לאברכים

בכוללים היה בקרית צאנז, עד אז לא היה מציאות

שנבחנים, ואילו כיום ב"ה יודעים שאי אפשר אחרת.

האדמו"ר מויזניץ: המאור עיניים מאריך שחייבים

ללמוד קודם שלא לשמה.

מרן שליט"א: ובלבד שתהיה לו שאיפה להגיע

לעבודה לשמה.

מרן שליט"א: בבעל הטורים על הפסוק (בראשית כה, יח) 'על פני כל אחיו נפל', כותב 'וסמך ליה ואלה תולדות יצחק, לומר כשיפול ישמעאל באחרית הימים אז יצמח בן דוד, שהוא מתולדות יצחק'. לא כתוב אדום אלא ישמעאל, ורואים שהגלות האחרונה באחרית הימים יהיה על ידי ישמעאל.

האדמו"ר מויזניץ: לאמיר האפן...

מרן שליט"א: כי בא מועד...

האדמו"ר מויזניץ: אומרים בשם צדיקים, שאם יהיו כל כלל ישראל באחדות יחד ויתאספו לצאת לקראת משיח צדקינו, יבוא משיח, אבל לשם כך צריך להתאחד יחד, היינו שצריך עצה לזה...

מרן שליט"א: על זה צריך את אליהו הנביא...

האדמו"ר מויזניץ: זקני האמרי חיים היה מספר, שהרה"ק הצמח צדיק זי"ע היה פעם על ציון הבעש"ט הק' ואמר, הייליגער בעל שם הק', למדתם דרך חדש לעבודת השי"ת, ובכן צריכים אתם לראות, שכל מי שנוסע, ובאיזה אופן שנוסע, ולכל מי שהוא נוסע, הרי על פי דרככם הוא נוסע, וצריכים אתם לדאוג שיוושע. וחזר בשנית על הדברים.

כל אחד יש לו את דרכו שלו, אבל למעשה כולם אחדים במטרה אחת. כ"ק אבי זצ"ל היה מפרש הפסוק (שמות יט, ב) ויחן שם ישראל נגד ההר, ופרש"י כאיש אחד בלב אחד, ואמר שכאשר יש בלב מטרה אחת בלבד, לעשות רצון האחד יחיד ומיוחד, אפשר שיהיו כולם כאיש אחד, לא כן כאשר אין המטרה אחת שאי אפשר להגיע למעלת 'כאיש אחד'.

מרן שליט"א: ליידער ליידער...

האדמו"ר מויזניץ: השי"ת יעזור שנוכל להתדבק בצדיקים וללמוד מהם את מה שצריך ללמוד.

הכרתם את דודי כ"ק האדמו"ר המקור ברוך מסערט ויזניץ זצ"ל?

מרן שליט"א: אני יודע שהיה לו קשר טוב מאד עם מרן אדמו"ר זי"ע.

האדמו"ר מויזניץ: עתה כבר עברו שישים שנה מהסתלקותו. **מרן שליט"א:** כשהיה פעם באמריקה דיבר דרשה נלהבת לטובת מרן אדמו"ר זי"ע.

לדאבוננו יש אכן ירידת הדורות, אבל למעשה אין דרך אחרת מדרך החסידות, והראיה כי רבים מבני ליטא היראים והחרדים לדבר ה' הם גם נוהגים בהרבה דברים כמו החסידים, לפי דרכם. פעם היה כאן בקרית צאנז הרב מפשעמישל זצ"ל, שהיה חסידישע איד מחסידי בית רוזין, ואמר שדרך החסידות ניצחה, כי הבה נתאר לעצמו שהחפץ חיים יגיע פעם ללייקוואד, וכי לא יצאו כולם לחוצות לקבל פניו בשירה וזמרה... החמימות של עדות החסידים הביא את הקיום לכל

ולדברינו אפשר לומר שכוונת ר"י אמר רב לא להתיר לימוד שלא לשמה ח"ו כמו השוטים שכל ימיהם נשארים כך ולעולם אינם באים למדריגת לשמה ואיך אמר שמתוך וכו' אך כוונתו הוא ליתן עצה ההוגנת למי שירצה לדבק את עצמו על ידי

ראה בספה"ק מאור עינים (פרשת מטות): ועפ"ז ביארנו אמרם ז"ל אמר ר"י אמר רב לעולם ילמוד אדם אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה והקשו בתוספות ורש"י ז"ל מהא דפרק מקום שנהגו ששם אמרו מוטב שתהפך שלייתו כו'

שב"ק פר' תולדות ה' כסלו

לתפילת מנחה עבר לפני התיבה - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א. קבלת שבת התפלל לפני העמוד - הרה"ח ר' ישראל גרין מפעיה"ק.

בזמירות בשוה"ט התכבדו, כל מקדש - הרה"ג רבי אשר שווארץ שליט"א ראש הכולל בבית שמש ומח"ס מעדני אשר, מה ידידות - הרה"ח ר' אלימלך לוי מפעיה"ק, וזמרו תנו שבח. י"ה ריבון - הרה"ג ר' יוסף צבי מאסקאוויטש מפעיה"ק (בן כ"ק האדמו"ר משאץ דראהביטש שליט"א מבית שמש, וחתן כ"ק האדמו"ר מזלאטשוב שליט"א).

בברכת המזון על הכוס התכבד - הרה"ג רבי משה מרדכי וידער שליט"א אב"ד לינז ירושלים. שבע ברכות (לחתן מורנו חיים יעקב נ"י בה"ר מרדכי לוי מב"ב, עם בה"ר שלמה זאב קליין מפעיה"ק, לחתן נחמן דוד נ"י ב"ר חיים ברנשטיין מב"ב, עם ב"ר אריה יקותיאל אקרמן מפעיה"ק, ולחתן יחזקאל שרגא גרינפלד נ"י, עם בה"ג ר' צבי אלימלך שטרן מפעיה"ק) - בירך כ"ק מרן שליט"א. אח"כ זמרו 'צמאה נפשי'.

אח"כ נערך שמחת השלום זכר לבן הרה"ח ר' מנשה ברנט מפעיה"ק (בהג"ר מרדכי שליט"א דומו"צ קרית צאנז), ולבן הר"ר צבי מושקוביץ מפעיה"ק (בה"ר מיכאל אליהו מק. הבעש"ט, וח"ר פנחס מרדכי גליק מפעיה"ק). ועברו הקהל לקבל פירות.

ונפרדו לשלום, וליווה את מרן שליט"א החוצה, ואמר לו מרן: הבית הזה בנאו הנגיד הרה"ח ר' חיים אלטר ראטה ז"ל, אבל לא התגורר בו הרבה, וכנראה הכינו אותו להרבי שליט"א שיוכל לפוש כאן...

בערב סידר מרן שליט"א חופה וקידושין אצל החתן נחמן דוד נ"י בן הרה"ח ר' חיים ברנשטיין מב"ב (ב"ר ישראל ז"ל מ-ים), ע"ב הרה"ח ר' אריה יקותיאל אקרמן מפעיה"ק (ח"ר ד"ר ר' יעקב משה יולנו מפעיה"ק). אח"כ קיבל מרן שליט"א קהל.

יום חמישי פר' תולדות ג' כסלו

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה צבי נ"י בן הר"ר יואל פיליפ מצפת עיה"ק (ב"ר משה מיכאל מפעיה"ק).

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר יצחק יהודה לוי מקרית צאנז טבריה (ב"ר משולם פייש אליעזר מפעיה"ק, וחה"ג ר' זאב וקסברגר שליט"א דומו"צ קרית צאנז טבריה), ולבן הר"ר מאיר מאשינסקי מפעיה"ק (בהג"ר אברהם שמעון ר"מ בשיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב, וח"ר מנחם מאיר קליין מפעיה"ק).

תוכן הפלפול שאמר כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט ליל שב"ק העעל"ט

הכתוב לכפול אברהם הוליד את יצחק, גם צ"ב וכי ליצינות בעלמא הוא זו, הלא דברים הללו בגדר הוצאת שם רע על שרה אמנו ולעזי ממזרות על יצחק, דאיין לך רשעות גדולה מזו, והיה לו לומר שהיו רשעי הדור אומרים וכו'. גם יל"ע מה הועיל מה שענה עליו הכתוב 'אברהם הוליד את יצחק' כנגד ליצינות זו, וכי בכך יסכר פיהם.

והמפוי' (עיין באר מים חיים פר' וירא עה"פ (כא, ב) ותהר ותלד שרה לאברהם בן לוקונוי עיי"ש ודפח"ח. וראה בפרדס יוסף בבפרשתן בשם ס' מכלל יופי) פירשו בזה מה שאמרו ליצני הדור מאבימלך נתעברה שרה עפ"ד המדרש (ב"ר פנ"ג ו') עה"פ וה' פקד את שרה, כתיב ואם לא נטמאה האשה וטהורה ונקתה ונזרעה זרע, זו שנכנסה לבית פרעה ולביתו של אבימלך ויצאת טהורה אינו בדין שתפקד, וזה שהיו אומרים מאבימלך נתעברה

בתוה"ק ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, כבר הביא רש"י מה שעמדו רז"ל לבאר כפל הלשון, דמאחר שאמר יצחק בן אברהם למ"ל למומר שוב אברהם הוליד את יצחק, והתוה"ק כפטייש יפוצץ סלע.

וברש"י ואלה תולדות יצחק וגו' יעקב ועשוי האמורים בפרשה, ונלאו חכמי לב להבין מאי בעי רש"י לחדש בזה, זיל וקרי מקרא מפורש להלן בפרשה. ולהלן ברש"י, דבר אחר ע"י שכתב יצחק בן אברהם הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק וכו', ויש לתמוה למ"ל לתוה"ק להתייחס לדברי שטות של הני ליצינים עד שבגינם יוסף

מזה עצמו יבוא לשמה על ידי שיאמין ויאמר הלא הפניות והמחשבות הרעות ההם הן עצמם הדינים שאני צריך למתקן ולשעבדם להתורה שהוא בינה והן הנה כוונת בואם כדי שאתקן אותם ואכללם להיותן כולוין בהתורה וכו'.

הלימוד למעלה ובעת לימודו או עשייתו שום מצוה באין לו מחשבות ופניות חיצוניות ומבטלין אותו מרצונו שלא יאמר אחדל לגמרי מלמודי בעת ההיא ולכשאפנה אשנה כשאהיה פנוי מפניות חיצוניות כי שמא לא תפנה אך עצה ההוגנת לו שמתוך הפנימיות של בחי' שלא לשמה הבא לו אז שמחשבתו

וכבר מעת יצירתו בבטן היה כך כאמו"ל שהיה מפרכס לצאת לבית ע"ז, וכמ"ש (ירמיה א, ה) בטרם אצרך בבטן ידעתך, ועליו אמה"כ (תהלים נה, ד) זורו רשעים מרחם, ולכן כיון דרשעים בחייהם קרויין מתים (ברכות דף י"ח ע"א), א"כ נדון כמת כבר בעודו ברחם אמו, ונמצא דהו"ל ליעקב כדון הבא אחר הנפל דהוי בכור לנחלה כדתנן בבכורות (דף מ"ו ע"א), לפי שאין המת קרוי ראשית אוננו אלא השני, ואע"ג דלא הוי פטר רחם דמשו"ה אינו בכור לכהן כדתנן התם, מ"מ ע"ז הועילה אחיזתו בעקב עשיו בשעה שיצא דחשיב כאילו דבוק עמו וכחד דמי שגם הוא ייחשב כפטר רחם, ובאשר לכך יעקב היה בכור מן הדין, ואליבא דאמת לא היה צריך לקנות הבכורה, אלא לרווחא דמילתא עבד להוציא מלבו של עשיו שלא יחזיק עצמו לבכור, וז"ש רש"י דבגין שהיה עשיו רשע דכמת דמי לכך מן הדין היה יעקב הבכור ולא הוזקק למכירה כלל, עכ"ד ודפח"ה.

וי"ל דזה אשר אמר עשיו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה, רצ"ל הנה אנכי הולך רצ"ל דגם כאשר הנני הולך על רגלי, למות הריני נחשב למת, ובכן אין לי דין בכור, דהו"ל כדון בא אחר הנפלים. ובמק"א אמרתי דמצינו מקור להא דרשעים בחייהם קרויים מתים דכתיב (ויקרא יח, ה) ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ופרש"י וחי בהם לעוה"ב וא"ת בעוה"ז והלא סופו למות, ויל"ב דהרי משמעות חיים הוא בעוה"ז בהתהלך האדם עלי אדמות, ויל"פ דמלמדנו הכתוב דרק כאשר ישמור האדם את מצוות ה' וחקותיו ייחשב כחי, ואז גם כשימות ייחשב כחי דצדיקים במיתתם קרויים חיים, וז"ש וחי בהם להורות דבלעדי שמירת התו"מ אינו בגדר חיים, ומכאן מקור נפתח להא דרשעים בחייהם קרויים מתים. ושוב הראוני כע"ז באהבת דוד להחיד"א (דרוש ו' בנדמ"ח דף מ"ח טו"ד) בפיה"כ ושמרתם וגו' דביום שהאדם עושה בה מצוה אותו היום נתקן ואם לאו נדחה אותו היום ואין אותו היום נמנה לחיי האדם, ורק בקיימו המצוות יום יום נתקנים הימים, וז"ש ושמרתם את חקותי ואת משפטי הלא תדעו אשר יעשה אותם האדם וחי בהם נחשבים חיים שנתקנים הימים ובאים במספר

שרה, רצ"ל שלא נפקדה בזכות אברהם אלא בגין שנחשדה מאבימלך זכתה להתעבר, אלא שאמרו את דבריהם בלישנא דמשתמע לתרי אנפין וע"ז יוצדק לשון ליצנות, אתו"ד, (וראה מ"ש בפני"פ עה"פ ויתרוצצו הבנים).

אלא דלפי"ז צריך להבין איך נסתמו פיותיהם ע"י שחזר הכתוב ואמר אברהם הוליד את יצחק, הלא גם הם הודו שבן אברהם הוא אלא שאמרו שלא בזכותו נולד רק ע"י הסתירה שנסתרה שרה, ואכתי אותו ליצנות במקומו עומד דעדיין יאמרו ששרה נפקדה רק בזכות שנמצאת טהורה בבית אבימלך, ובפשטות י"ל דע"ז שנה הכתוב לומר 'אברהם הוליד את יצחק', להודיע שבזכות עצמו זכה להולידו, ולא בגין מה שנסתרה, ועדיין צ"ב.

במדרש (ב"ר פס"ז, ח) עה"פ וישטום עשיו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בליבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אחי, רבנן אמרי, אמר עשיו אם הורגו אני יש שם ועבר וישבין עלי בדין ואומרים לי למה הרגת את אחיך, אלא הריני הולך ומתחתן לישמעאל והוא בא ועורר עמו על הבכורה והורגו, ואני עומד עליו כגואל הדם והורגו, ויורש שני משפחות. ופירש במתנ"כ דישמעאל יתעורר על יעקב ויהרגנו עי"ש, ותמוה דמפני מה יכנס ישמעאל לריב לא לו לעמוד נגד יעקב בגין הבכורה, ובפירוש מהר"ו ביאר דמ"ש 'והוא בא ועורר עמו על הבכורה' קאי על יצחק, שיעמוד ישמעאל עליו על שנתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ויעמוד ישמעאל ויהרוג את יצחק עי"ש, וגם זה תמוה דאם עד עתה שתק ישמעאל ולא נתעורר לריב עם יצחק, מהיכי תיתי שכעת יתאזר עוז לעמוד נגדו.

ואפ"ל בהקדם מ"ש במשכיל לדוד (להגר"ד פארדו) בפרשתן לבאר דברי רש"י עה"פ מכרה כיום את בכורתך, לפי שהעבודה בבכורות אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה, דנראה כשפת יתר דסגי באומרו לפי שהעבודה בבכורות וכבר ידוע דעשיו רשע הוא, וכתב דרש"י רצה לתרץ הקושיא דהיאך אהני מכירת הבכורה, אמו אם ישראל יקנה הכהונה מכהן יוכל לשרת בקודש לעבוד עבודה.

לכך כתב רש"י דכיון שעשיו היה רשע גמור,

לסכנתא סכנה שאני, וא"ל רבא מאי שנא ספק סכנתא לחומרא ספק איסורא נמי לחומרא וכו' עיי"ש, דפליגי בכך דאביי ס"ל דספד"א מה"ת לקולא מש"ה הוכיח דחמירא סכנתא מאיסורא, מהא דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור מטעם דמה"ת כל ספק לקולא, ורק בסכנתא ספיקו להחמיר וממילא שמעינן דחמירא סכנתא מאיסורא, אבל רבא דחי לה דהתם הלכתא גמירי, היינו דספק איסור לחומרא מה"ת, ורק בספק טומאה ברה"ר גזיה"כ דטהור כדילפינן לה מסוטה, ולכן ליכא הוכחה להא דסכנתא חמירא מאיסורא, עיי"ש. עכ"פ נמצינו למדין דרבא ס"ל דספד"א מה"ת להחמיר, לכן כיון דאית ליה לרבא דספד"א מה"ת לחומרא, וממילא דצריך קרא לספק פיקו"נ, לכן לשיטתו אמר דלכולהו אית להו פירכא דאשכחן ודאי ספק מנין, דהרי גם לספק פיקו"נ בעי קרא, ודו"ק.

והנה הזכרנו זה מכבר מ"ש בספה"ק עבודת ישראל (פר' וירא) עה"פ ותאמר שרה לאברהם גרש את האמה הזאת ואת בנה וגו' וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו, ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך וגו' כי ביצחק יקרא לך זרע, דיל"ד שינוי הלשון ששרה אמרה 'בן האמה' ואברהם קראו 'בנו', גם מ"ש 'אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך', הרי לא הרע לו בעיני האמה רק על בנו. וביאר דשרה טענה דכיון דקי"ל (קידושין דף ס"ח ע"ב) בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא משפחה ועכו"ם קרוי בנך אלא בנה, א"כ הרי היא אמה וישמעאל אינו אלא בנה ולא בנו, אכן אברהם סבר דשרה שיחררה אותה ונתגיירה קודם שהביאתה אליו וישמעאל מתייחס אחריו ונקרא בנו, עיי"ש.

ואולם לפי"ז יש לבאר הרי הקב"ה הסכים לדברי שרה ואמר לו כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, ונמצא שלא נשתחררה הגר, וממילא לא חלו בה קידושין דשפחה אינה בתורת קידושין, ומעתה צריך להבין היאך יתכן שאברהם לקח את הגר בלא קידושין, הרי לשיטת הרמב"ם (פ"א מאישות ה"ד) כל שהיא בלא קידושין יש בה לאו דלא תהיה קדשה, והיאך אירע לאברהם אבינו מכשול כזה, הרי רגלי חסידיו ישמור וצדיקים אין

חיו, וז"ש רז"ל רשעים בחייהם נקראים מתים כי הימים נדדו הלכו ואין אלו חיים ולכן קרוים מתים, עכ"ד עיי"ש, עכ"פ מבואר דמהאי קרא שמעינן להא דרשעים בחייהם קרויים מתים.

ואמנם הרי בנמ' יומא (דף פ"ה ע"א) וכבר היה ר' ישמעאל ורבי עקיבא ור"א בן עזריה מהלכין בדרך ולוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רב"ע מהלכין אחריהן, נשאלה שאלה זו בפניהם מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת וכו' א"ר יהודה אמר שמואל אי הוואי התם הוה אמינא דידי עדיפא מדידהו וחי בהם ולא שימות בהם, אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו' אשכחן ודאי ספק מנלן. וא"כ בעינן הך וחי בהם למעט ולא שימות בהם, ומנלן להוכיח מינה דרק צדיקים קרויין חיים. נמצא דב"ז תלוי בפירושא דוחי בהם, דלפי דרשת שמואל ליכא מקור להא דרשעים בחייהם וכו', ורק לשאר תנאי דילפי דין פיקו"נ משאר קראי יל"פ דמ"ש וחי בהם בא להורות דרק צדיקים קרויים חיים.

ואולם הרי רבא פריך עלה דלכולהו אית להו פירכא דא"כ ספק מנין, והיאך ילפינן פיקו"נ משאר קראי, אלא שכבר ביאר בזה הגה"ק הרמ"ד מהורנסטייפל זצ"ל בעמק החכמה (דרוש לשבועות), די"ל דכל הך מילתא דבעינן קרא מיוחד לענין ספק פיקו"נ קאי רק א"נ דספד"א מה"ת לחומרא לכך בעינן קרא דשרי לחלל שבת גם בספק, אבל א"נ דספד"א מה"ת לקולא לא בעינן קרא לספק פיקו"נ דהרי בלא"ה כל ספיקא לקולא, ואע"ג דבאיקבע איסורא אזלינן לחומרא י"ל דלמ"ד דשבת הותרה אצל פיקו"נ א"כ כאשר חולה בפנינו הו"ל החילול שבת היתר גמור ולא הוי בגדר איקבע איסורא כיון דהתורה התירה את השבת אצל חולה, וממילא דגם בספק חולה מותר כבכל הספיקות, ועפי"ז א"ש די"ל דכל הני תנאי דילפי לפיקו"נ משאר לימודים ס"ל דספיד"א מה"ת לקולא, וס"ל דשבת הותרה אצל פיק"נ וממילא דלא איצטריך קרא לספק עיי"ש ודו"ק, (וכבר קדמו בפרדס דוד פר' מצורע, ועיי' שו"ת דברי יציב ח"ז סי' ל"ה).

ויומתק בזה דרבא לשיטתיה אזיל, דנודע מ"ש בשב שמעתתא (שמעתתא א' פ"ד) בהא דאמר אביי בנמ' חולין (דף ט' ע"ב) מי קא מדמית איסורא

הקב"ה מביא תקלה לידם.

וכבר נתעורר בקו' זו הט"ז באבהע"ז (סי' כ"ז סק"ב) עי"ש. והנוב"י בדורש לציון (דרוש י"ג) כתב ליישב, דכיון שלא היתה עוד ישראלית בעולם והיה מוכרח לקחת אשה כדי לקיים פו"ר בבן ובת, לכן הותר לו לקחת פילגש מדין עשה דוחה ל"ת עי"ש, וכ"כ בשו"ת תורת חסד (או"ח סי' מ"ה).

ועל דרך זה י"ל גם לענין מה שלקחה בעודה שפחה אשר נאסר לו, די"ל שהותרה לו מדין עשה דוחה ל"ת, וכ"כ באור תורה (פר' לך אות מ"ט) שהותרה לו מדין עשה דוחה ל"ת, וביאר עפי"ז המדרש תנחומא (בפר' חיי שרה סי' ד') דרשה צמר ופשתים בין יצחק לישמעאל שאמרה גרש את האמה הזאת ואת בנה, והיינו דרשה צמר ופשתים דמסמיכות דכלאים בציצית שמעינן דעשה דוחה ל"ת ולכן לא הוצרך לשחרר את הגר, ושפיר הו"ל ישמעאל בן השפחה, לכך אמרה שרה גרש את האמה הזאת ואת בנה שהוא בן השפחה, ודפח"ת. ואמנם יש לפלפל בזה מהא דאמרינן בגמ' יבמות (דף ק' ע"א) להיות לך לאלקים ולזרעך אחרך, דקא מזהר ליה רחמנא לאברהם לא תנסב עכו"ם ושפחה דלא לזייל זרעך בתרה. והוא לאו הבא מכלל עשה דקי"ל דלאו הבא מכלל עשה הו"ל עשה, נמצא מעתה דהיה על הגר הן איסור עשה דלהיות לך וגו' והן איסור ל"ת דלא תהיה קדשה (דהרי קיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה), וא"כ היאך נאמר דהגר הותרה לו מדין עדל"ת הרי כללא הוא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה.

ואולם לפימ"ש התוס' ביבמות (דף ה' ע"א ד"ה שכן) בהא דאמרינן התם אלא אתיא (דין עשה דוחה ל"ת) מראשו דהך תנא דתניא ראשו מה ת"ל, (פרש"י במצורע כתיב יגלח את כל שערו הרי ראשו בכלל למה לי דכתיב ראשו), לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו שומע אני אף מצורע ונוזר כן, ת"ל ראשו, (דאי לאו דרבי קרא הו"א לא ליקוף אלמא אשמעינן קרא דאתי עשה ודחי ל"ת ומהכא נפקא דעדל"ת), איכא למיפרך מה לנוזר מצורע שכן ישנו בשאלה, דאי לא תימא הכי הא דקיי"ל דאין עשה דול"ת ועשה ליגמר מנוזר (דאיכא ל"ת תער לא יעבור על ראשו ועשה דקדוש יהיה גדל פרע), אלא מנוזר מאי טעמא לא גמרינן דאיכא למיפרך שכן ישנו בשאלה ה"נ איכא

למיפרך שכן ישנו בשאלה. והקשו התוס' וא"ת וניגמר במה הצד מכהן ונוזר דלידחי בעלמא עשה את לאו ועשה וכו', וי"ל דעל מה הצד פרכינן כל דהו דאינו לא קולא ולא חומרא, ואיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שיש בהן איסור גילוח וכו', אבל קשיא נילף מכהן ונוזר ומילה דדחיא צרעת דהוי עשה ול"ת וכו', ונראה דהוה כמו שני כתובים הבאים כאחד, דממילה וחד מהני איכא למילף, נמצא חד דלא איצטריך עי"ש.

וכתב במלא הרועים (ערך עדל"ת אות י"ט) דלפי דברי התוס' נמצא דלמ"ד דשני כתובים הבאים כאחד מלמדין שפיר מצינן למילף מהתם דעשה דוחה ל"ת ועשה, וכ"כ כמה אחרונים (פרדס דוד סו"פ משפטים, שו"ת בית יצחק או"ח סי' ה' סק"ה, אתוון דאורייתא כלל ז', אור שמח פ"ג מהל' יו"ט ה"ח).

נודע מ"ש בפר"ח (יו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס ד"ה ועוד כתב) דדינא דספד"א תליא בהא אם שני כתובים הבאים כאחד מלמדין או לאו, דהרמב"ם דס"ל דספיקא מה"ת לקולא משום דילפינן מספק ממזר דשריא, אמנם הרשב"א ס"ל דלא ילפינן מהתם כיון דאמרינן בקידושין (דף ע"ב ע"א) דאיכא תרי קהלי חד למישרי ממזר בשתוקי וחד למישרי שתוקי בישראל, וא"כ הו"ל שנ"כ הבכ"א ואין מלמדין, משא"כ הרמב"ם ס"ל דשני כתובים הבאים כאחד מלמדין, (ועיין בזה באור חדש כפתיחה שם אות כ"ז).

עפ"י האמור יתבאר דברי המדרש, דהנה עשוי רצה להרוג את יעקב על שגנב ממנו הברכות בערמה, ואף דאחר שנתוודע ליצחק כי יעקב קנה את הבכורה מעשיו אמר גם ברוך יהיה וכפירש"י, מ"מ עשוי עירער על עצם קנין הבכורה בטענה שלא שייך בה מכירה כלל, אלא שידע דיעקב ס"ל דמעיקר הדין לא היה צריך לקנות הבכורה דבגין שעשוי כבר הרשיע במעי אמו הו"ל כמת ולא זכה בבכורה כלל. ודאתינן עלה מהא דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם דרק ע"י קיום התורה והמצוות נקרא חי. דלא בעינן האי קרא לענין פיקו"ג דשפיר ילפינן לה משאר קראי, דאין להקשות אשכחן וודאי ספק מנין, דקי"ל כהרמב"ם דספיקא מה"ת לקולא, וממילא דלא בעינן קרא לספק פיקו"ג ואייתר קרא וחי בהם ללמד דרשעים

בחייהם קרויין מתים.

שהאריך בזה.

לפיכך כאשר רצה עשיו לחזק טענתו נגד יעקב, התחבר אל ישמעאל חותנו אשר טען שהוא בנו בכורו של אברהם, וכפרש"י עה"פ (בראשית כא, ט-י) ותרם שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק, וברש"י שהיה מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור ונוטל פי שנים ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים עי"ש, והיינו שישמעאל טען כי הוא בן אברהם כי בהכרח דהגר נשתחררה דלא יתכן שהותרה לאברהם מדין עדל"ת, דהרי הו"ל ל"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה, דלא ילפינן מכהן ונזיר ומילה דדחיא צרעת דעשה דוחה ל"ת ועשה, דהו"ל כשני כתובים הבאים כאחד דאין מלמדין. ומעתה דשנ"כ הבאים כאחד אין מלמדין, לא ילפינן מספק ממזר להקל בכל הספיקות, וספיד"א מה"ת לחומרא, מעתה צריך קרא לספק פיקו"נ, ובהכרח דדרשינן וחי בהם ולא שימות בהם, וליכא קרא להא דרשעים בחייהם וכו', ובכך יתחזק טענתו של עשיו כי לו משפט הבכורה, ודו"ק.

*

וי"ל עוד עד"ז באו"א, דהנה יש לדון במה שנאסר אברהם ליקח את הגר באיסור עשה מכח מה שדרשו מלהיות לך לאלקים ולזרעך אחרך, דקא מזהר ליה רחמנא לאברהם לא תנסב עכו"ם ושפחה דלא לזייל זרעך בתרה. דהוא לאו הבא מכלל עשה.

דהנה בגמ' בכמה דוכתי (פסחים דף מ"א ע"ב, יבמות דף ס"ח ע"א, מכות דף י"ח ע"ב, חולין דף פ"א ע"א) דלאו הבא מכלל עשה הו"ל עשה. ואמנם יש כמה ראשונים דס"ל דרק לענין עונש הוא דאמרו דהו"ל עשה דהיינו דליכא בה מלקות אבל לשאר מילי הו"ל לאו גמור, עיין בביאור הגר"י פערלא על ספר המצוות (ל"ת רס"ד - רס"ה ח"ב עמ' רפ"ג מדפה"ס) שכן דעת הרמ"ג, והר"א הזקן, והר"י אלברגלוני, וכן דעת הסמ"ג (לאוין קט"ז), וכן מבואר בלשון הרמב"ם בפיה"מ במס' מכות (ריש פ"ג) שכתב וז"ל, כל הלאוין שבתורה נחלקו לז' חלקים וכו', החלק החמישי לאו הבא מכלל עשה, יעו"ש שהאריך טובא בשיטת הרמב"ם ושאר הראשונים, וראה עוד בשד"ח (מערי' ע' כלל ע"ב ח"ה עמ' 245)

ועיין בחי' הרשב"א כתובות (דף מ' ע"א) בהא דתנן באונס ומפתה דאם אינה ראויה לבוא בישראל אינו רשאי לקיימה שנא' ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו, ופריך בגמ' וניתני עשה ונידחי לל"ת וכו' עי"ש, וכתב שם הרשב"א בתו"ד דעשה דמצרי כיון דאינו עשה גמור אלא לאו הבא מכלל עשה לא עדיף מלאו גמור דנדחי מפני עשה, וכן בעולה לכהן גדול לא הוי עשה גמור אלא נדחה מפני עשה כלאו. וכע"ז בפני יהושע שם על דברי התוס' (ד"ה וניתני עשה), וכבר האריכו בזה האחרונים דהרבה נקטו דלאו הבא מכלל עשה הו"ל ככל הלאוין דאמרינן לגבייהו דנדחות מפני מ"ע.

נמצא לפי"ז דהיה על אברהם ב' ל"ת שלא לקחת את הגר, הן מה שנצטווה להיות לך וגו' דהוא לאו הבא מכלל עשה דהו"ל לאו, והן ל"ת דלא תהיה קדשה, ולפי"ז לא יתכן דהגר הותרה לו מדין עדל"ת דאין עשה דוחה ב' ל"ת.

אלא דלאו מילתא דפסיקא הוא דאין עשה דוחה ב' לאוין, דמדברי התוס' ביבמות (דף ג' ע"ב, ד"ה ל"ת שיב"כ) מוכח דהא דילפינן מכלאים בציצית דעדל"ת ה"ה אפי' בתרי איסורי, במ"ש בדברי הגמ' (דף ז' ע"ב) סד"א תיתי אחות אשה כמה מצינו מאשת אח, דאין הכוונה דנילף מהכי דעדל"ת שיש בו כרת, דא"כ מה פריך מי דמי התם חד איסורא הכא תרי איסורא הרי עדל"ת אפי' בתרי איסורי ולא מפלגינן בין חד לאו לשני לאוין, אלא דהס"ד דדייקא גבי יבום נילף מאשת אח דנימא הואיל ואשתרי אשתרי עי"ש, הרי דככל עדל"ת אין לחלק בין לאו אחד לשני לאוין. ואמנם רש"י להלן וכן שאר הראשונים (הרמב"ן והרשב"א ועוד) פ"י דברי הגמ' דסד"א דנילף מאשת אח דעדל"ת שיש בו כרת, ואמרינן דלא דמי דהו"ל תרי איסורי, הרי דנקטו דככל עדל"ת היינו רק בחד לאו. ועיין בשד"ח (מערכת העי"ן כלל מ', ח"ה דף קט"ו טו"ג) שהאריך טובא בהאי עניינא, וציין למ"ש בס' הכריתות להר"ש מקינון (סי' קס"ד) דאין עשה דוחה ב' לאוין.

והפמ"ג בשושנת העמקים (כלל ב') כתב דלכאוי יש ללמוד דעשה דוחה ב' ל"ת מהא דנזיר כה"ג מממא למ"מ מולאחיו, דכמו"כ בכל התורה עשה

דעשה דוחה ל"ת ועשה, וא"כ י"ל דנדרחה איסור עשה ול"ת דהגר], ולעולם לא נשתחררה כלל, ובכך נדע כי אברהם הוליד את יצחק, רצ"ל דרק יצחק הוא בן אברהם, כי ישמעאל בן האמה אינו מתייחס אחריו, ודו"ק.

*

והנה בגמ' ברכות (דף ל"א ע"ב) נחלקו תנאי במ"ש הכתוב ונקתה ונזרעה זרע, דרבי ישמעאל ס"ל שאם היתה עקרה נפקדת וא"ל רבי עקיבא א"כ יסתתרו כל העקרות ויפקדו וזו שלא קלקלה נפסדת, א"כ מה ת"ל ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח וכו', (וכ"ה בסוטה דף כ"ו ע"א, ושם הגי' מוחלפת דרע"ק לר"ש ודר"ש לדרע"ק), וראוי לבאר במאי פליגי ר"י ור"ע.

ובמק"א אמרנו בזה, דהנה התוס' בסוטה שם (ד"ה אמר לו) הקשו למ"ד יולדת בצער יולדת בריוח תיקשי גמי דא"כ יסתתרו כל יולדות בצער וכו', ובפרדס דוד (פר' נשא) וכע"ז ביש"מ (פר' נשא) כתבו לתרץ קו' התוס' בסגנון אחד, דלכאוי' יל"ב מ"ש שילכו כל עקרות ויסתרו, הרי איכא בכך משום יחוד דא"א דהו"ל איסור דאורייתא, כדאי' בסנהדרין (דף כ"א ע"ב) דיחוד בא"א מדאורייתא שנא' כי יסיתך אחיך וכו' ע"ש, וכי חשידי בנות ישראל לעבור על איסור תורה, ועכצ"ל דלא חיישינן שיעברו במזיד על איסור יחוד אלא דיטעו לומר שלצורך קיום מצות פו"ר שפיר מותר להן לעבור על איסור יחוד, ויאמרו דהו"ל כעין הא הגדולה עבירה לשמה, ועז"א דאת"ל דעקרה נפקדת יסתרו כל העקרות כי יחשבו זה להיתר, אלא דכ"ז דווקא א"נ דעקרה נפקדת שאז יתכן לטעות דמותרת להסתור כדי שתפקד, אבל להיולדת בצער אין לחוש שתסתור ותעבור על איסור יחוד משום צערא דגופא וכדו', דלא נחשדו בנות ישראל על כך, אתו"ד ע"ש ודפח"ת.

ואמרנו מכבר דהאי תירוץ אתי' רק א"נ דאשה חייבת בפו"ר דאז יש מקום לחוש שיטעו בכך דלצורך מצוות פו"ר שרי לה לעבור על איסור יחוד, אבל אם אשה אינה מצווה על פו"ר שוב אין לחוש שילכו להסתור דהרי אין לומר שיטעו לומר שהותר איסור יחוד משום מצות פו"ר שהרי אינם מצוות ע"ז כלל, ואי משום מצות בעלה הרי אפשר

לכן ביקש עשיו לחזק את טענתו נגד יעקב, והלך להתחבר לישמעאל חותנו אשר טען שהוא בנו של אברהם, וטענתו היתה כי בהכרח דהגר נשתחררה דלא יתכן שהותרה לו לאברהם מדין עדל"ת, דהרי היה על הגר ב' ל"ת ואין עשה דוחה ב' ל"ת, דלא ילפינן מנזיר וכהן דמטמאין למת מצוה דכמו"כ בכ"מ עשה דוחה ב' ל"ת, דטומאה חידוש הוא ולא ילפינן מחידוש, והיינו דהרי בכל התורה ספד"א מה"ת לחומרא ובספק טומאה ברה"ר אזלינן לקולא והו"ל חידוש ולא גמרינן מינה, והיינו דכיון דהחידוש הוא לקולא לא גמרינן מינה להקל, מעתה דבכה"ת ספיד"א מה"ת לחומרא א"כ צריך קרא לספק פיקו"נ, ובהכרח דילפינן דין פיקו"נ מוחי בהם ולא שימות בהם, וממילא דלא אייתר קרא להא דרשעים בחייהם קרויים מתים, בזאת יתחזק טענתו שראוי הוא לברכות כי הוא הבכור, ודו"ק.

*

ע"פ האמור יבואר מאה"כ ואלה תולדות יצחק בן אברהם רצ"ל דמתולדות יצחק נדע ונראה כי אברהם הוליד את יצחק, כלומר שהוליד רק את יצחק בלבד, רצ"ל דרק יצחק הוא שמתייחס אל אברהם להיות בנו, אבל לא כן ישמעאל שאינו נקרא שמו כי אם בן האמה.

וע"ז בא רש"י ופירשה ואלה תולדות יצחק בן אברהם יעקב ועשיו האמורים בפרשה, רצ"ל דמדחזינן דהוקדם יעקב לעשיו כי באמת הוא הוא הבכור, אע"ג דלא שייך קנין בבכורה, אלא דכיון דעשיו הו"ל רשע מתחילת יצירתו במעי אמו הו"ל כמת ולא זכה בבכורה, וידעינן זאת מהא דכתיב וחי בהם דרק בקיום מצוות ה' קרויין חיים, דלא איצטריך קרא לפיקו"נ דילפינן לה משאר קראי, כי לספק פיקו"נ לא בעינן קרא דהרי בכל התורה ספיד"א מה"ת לקולא, ולפי"ז החידוש לגבי טומאה הוא בכך דמחמרינן בספק טומאה ברה"י, וכיון דהחידוש לחומרא שפיר גמרינן מינה לקולא, וממילא דילפינן מנזיר וכהן דמטמאין למת מצוה דבכל מקום עשה דוחה ב' ל"ת, מעתה שפיר הותרה הגר לאברהם אבינו מדין עדל"ת אף שהיו בה ב' ל"ת, [וכן הוא למהלך הא', דכיון דספד"א לקולא, א"כ שנ"כ הבכ"א מלמדין, וממילא ילפינן

לו ע"י אשה אחרת, ודו"ק.

וביבמות (דף ס"ה ע"ב) האיך מצווה על פו"ר אבל לא האשה רבי יוחנן בן ברוקה אומר על שניהם הו"א פרו ורבו וגו', ובגמ' מנא הני מילי א"ר אילעא משום רבי אליעזר בר"ש אומר קרא פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוהו איש דרכו לכבש ואין אשה דרכה לכבש, אדרבה וכבשוהו תרתי משמע, א"ר נחמן בר יצחק וכבשה כתיב, מבואר דאין האשה מצווה על פו"ר משום דאזלינן בתר המסורת דכתיב וכבשה, אבל אם יאלמ"ק תו ליכא קרא לפטור נשים מפו"ר.

ובכן יתבאר לנכון פלוגתייהו דרבי ישמעאל ורבי עקיבא (לפי הגי' בגמ' ברכות) דאזלי לשיטתייהו, דהנה ר"ע ס"ל די"א למקרא, (כמבואר בסנהדרין דף ד' ע"א, דאמר מנין לרביעית דם הבא משני מתים שמטמא באהל שנא' על כל נפשות מת לא יבוא שתי נפשות ושיעור ד' ע"א, דאמר מנין לרביעית דם הבא משני מתים שמטמא באהל שנא' על כל נפשות מת לא יבוא שתי נפשות ושיעור א') ורבי ישמעאל ס"ל די"א למסורה (כמבואר שם בע"ב, דדרש לטמפת לטמפת לטמפת הרי כאן ארבע), וממילא ה"ה כמבואר דר"י לטעמיה דאזלינן בתר המסו' ומינה דנשים פטורות מפו"ר וליכא חשש שיסותרו כל העקרות כדי שיפקדו, לכך שפיר מפרש דאם היתה עקרה נפקדת, אבל ר"ע לטעמיה דאזלינן בתר הקרי וא"כ נשים חייבות בפו"ר, ובכן איכא למיחש דילכו כל העקרות ויסתרו ועכצ"ל דאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח, ודו"ק.

גם מודעת זאת דדין ספד"א מה"ת תליא בכך אי יאלמ"ק או למסורת, דהרי הקשו (עיין ספ"ק קידושין ט"ז ע"ב מדפי הר"ן) על הרמב"ם דס"ל דספד"א

מה"ת לקולא, א"כ אמאי חייבה התורה אשם תלוי על הספק, ותירצו (עיין שו"ת מהרי"ט יו"ד סי' א') דאזיל לשיטתו דפסק (פ"ח דשגנות ה"ב) כמ"ד דחייב אש"ת בחתיכה אחת משתי חתיכות (כריתות דף י"ז ע"ב) דהו"ל איקבע איסורא, אבל בלא"ה ספיקא לקולא. ובגמ' שם דטעמא דמ"ד דבעינן שתי חתיכות דס"ל יאלמ"ק ומצוות קרינן, ומ"ד דאפי' בחתיכה אחת ס"ל דיאלמ"ם ומצוות כתיב.

ודאתינן להכא יבוארו דברי רש"י, דכיון שפתח הכתוב אלה תולדות יצחק בן אברהם, רצ"ל דהוקדם יעקב לעשיו כי באמת הוא הוא הבכור, אע"ג דלא שייך קנין בכורה, אלא דכיון דעשיו הו"ל רשע מתחילת יצירתו במעי אמו הו"ל כמת ולא זכה בכורה, ואתיין מהא דכתיב וחי בהם דרך בקיום מצוות ה' קרויין חיים, דלא איצטריך קרא לפיקו"נ דילפינן לה משאר קראי, דלספק פיקו"נ לא בעינן קרא דהרי בכה"ת ספד"א מה"ת לקולא, ואתיין מהא דחייב אשם תלוי הוא רק בב' חתיכות דאיקבע איסורא דילפינן לה מדקרינן מצוות ויש אם למקרא, מעתה כיון דקרינן וכבשוהו שמעינן דאשה מצווה בפו"ר, וא"כ לא יתכן לומר דאם היתה עקרה נפקדת, דא"כ ילכו כל העקרות ויסתרו כדי לקיים מצות פו"ר שמצוות עליו, ובהכרח דפירושא דקרא הוא שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח, לכך עתה יכירו וידעו כולם כי אברהם הוליד את יצחק, דנסתר דברי ליצני הדור שמאבימלך נתעברה שרה, שהרי לא נקטינן כלל הך דאם היתה עקרה נפקדת, ובוודאי דבזכותו של אברהם נולד לו יצחק, ודו"ק.

תוכן התורה שנשא כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט ליל שב"ק העעל"ט

את יצחק, וזהו שכתב כאן יצחק בן אברהם היה שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק, עכ"ל, ועפי"ז כתב בבעה"ט ע"ד הרמז הול"ד בגימטריא דומה, שהיה זיו איקונין של יצחק דומה לאברהם.

ובמדרש (ב"ר סג, א) הסמיכו לכאן הפסוק (משלי כג, כד) גיל יגיל אבי צדיק ויולד חכם ישמח בו, גילה אחר גילה בזמן שהצדיק נולד, וצ"ב הרמז בזה. ואפ"ל, דהנה איתא בספד"ק (ראה זוה"ק, פרשת לך,

בתוה"ק בפרשתן (בראשית כה, יט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, וראה ברש"י מה שעמד לבאר כפילות הלשון, וז"ל, ע"י שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוזהר לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד

שיכנס בעובי הקורה למען ישועתם של ישראל, כי אז יתעלה למקום גבוה מאד בכחי' ויגבה ה' צבאות במשפט והא"ל הקדוש נקדש בצדקה, כי משפט וצדקה חד הם, וגם ממידת גבורה של יצחק יושפע על זרעו השפעות רחמים וחסדים למען גאולתם ופדות נפשם.

והנה מצינו במדרש (ב"ר מד, כא; שמו"ר נא, ז) שאברהם אבינו ע"ה בחר לבניו את הגלות על פני גיהנום כשנשאל ע"י הקב"ה כברית בין הבתרים איזה עונש הוא בוחר להם אם יחטאו, גיהנום או גלות, ובחר אברהם בגלות, ומכח זה התגלגלו ישראל לגלויות שונות גולה אחר גולה, וכמה רעות רבות וצרות עברו על ראשיהם בתוקף הגלות ברוחניות ובגשמיות כדי שלא יצטרכו לירד לגיהנום. אכן הא תינה אילו הגלות היה לנו לכפרה והיינו באים על ידי כן להעלות יותר בעבודת השי"ת, אכן האמת מוכרח להאמר דבגלותנו לא זכינו להתעלות ולהתקרב יותר, ואדרבה על ידי הגלות ירד ירדנו מטה מטה עד שהושחרו משחור תארינו, ומה הועילו כל הצרות הרבות המתרבות עלינו כל כך, עד שכמעט וכשל כח הסבל ואין אנו מסוגלים יותר לעמוד בזה.

הלכך בעת הזאת יתעורר יצחק לומר שאין הוא יכול לסבול עוד צערם של בניו בגלות הארוכה, והוא מבקש לבטל גזירת הגלות ויתפלל ויאמר השיבנו ה' אליך ונשובה, כי אם אתה לא תשיב אותנו אין אתנו יודע עד מה, כי לא מצינו וראינו כלל שהצרות בגלות הועילו להשיב את ישראל למוטב, אלא אדרבא בניו כך נפלו ישראל מטה מטה, ולכן הגיע עת לגאלם ולהוציאם מגלותם, וימסור יצחק אבינו ע"ה נפשו על כך בכח גבורתו יותר משאר האבות הק' ויאמר שאינו מסכים עוד שתמשך הגלות כי כבר הגיע עת גאולתם ופדות נפשם.

וי"ל דלכן נקראת העקידה 'עקידת יצחק' ע"ש יצחק ואף שהנסיון היה כלפי אברהם, והיה ראוי לקראו ע"ש אברהם, ולהנ"ל דכיון שכל עניין העקידה עשהו הבוכ"ע קורא הדורות מראש כדי שתעמוד זכות זה לבני ישראל באחרית הימים שיזכר להם זכות העקידה לרחמם ולהושיעם כדאיתא בתפילות ובמדרשי חז"ל, ורמזו בפסוק (בראשית כב, ד) וירא את המקום מרחוק, דהיינו מרחוק הזמן, והכוונה על אותו המקום הוא הר המוריה, מרחוק

ח"א דף צ"ו ע"א) בביאור ענייני האבות הק', אשר אברהם הוא ממידת החסד ואילו יצחק הוא ממידת הגבורה שזה בחי' דין, וכד"א (בראשית לא, מב) ופחד יצחק וגו', ועפ"י מידה זו הכל בדין והכל במשפט, וכביכול זה מתנגד למידת אברהם אשר מדרתו כאמור מדרת החסד, וכמו שיסד הפייטן במקום משפט אין צדקה.

אך כשמתבוננים בעניין ומשיגים עניינו של יצחק אבינו רואים שגם אצלו יש השפעת רחמים וחסדים, וכפי שמצינו בסדר ברכות תפילת שמונה עשרה שהתקינו אנשי כנסת הגדולה דייקא בברכה השנייה הנקראת גבורות ומכוונת כנגד יצחק כידוע, ופותחת באתה גבור לעולם ה', ושם גם מזכירים שבח הבוכ"ע על השפעת רחמים אשר הוא מכלכל חיים בחסד מחייה מתים ברחמים רבים סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים. ומכאן נלמד שכל החילוק בין האבות ומידתם השונות זו מזו היינו רק לפי השתלשלות המידות כלפי עוה"ז ששם יש חילוק בין דין לחסד, אך אם נתבונן בשורש המידות מקור השפע אין סוף ב"ה וב"ש, לא יתכן לומר כלפי מעלה שום חילוק והבדל כי הוא אחדות גמור, ואצל הקב"ה באמת לא שייך כלל התחלקות המידות כידוע, כי אתה אחד ושמוך אחד, וחסד וגבורה בדיבור אחד נאמרו, וכמו בהמשך הפייט שם 'אתה במשפט תעשה צדקה', שכלפי הבוכ"ע גבוה מעל גבוה אין שום חילוק ביניהם והכל אחד, וגם מידת גבורה משפיעה חסד אל כל היום.

ולכן גם באחרית הימים יהיה כן, כשיפקוד השי"ת את עמו ומידת הדין תהא מקטרגת עליהם, וכדאיתא בגמ' (שבת דף פ"ט ע"ב) א"ר יונתן מאי דכתיב (ישעיה סג, טז) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך, לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו בניך חטאו לי, אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך, אמר אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים אפשר דבעי רחמי עלייהו, אמר ליה בניך חטאו, אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך, אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה, אמר לו ליצחק בניך חטאו, אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך וכו', ועוד כמה חטאו, כמה שנותיו של אדם שבעים שנה, דל עשרים דלא ענשת עלייהו וכו', אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך וכו', ע"כ. הרי שיצחק אבינו ע"ה הוא

מלכות בית דוד למקומה.

וזהו שאמר הכתוב ואלה תולדות יצחק בן אברהם לרמוז על גאולתם של זרעו בני יעקב מאת אדום וישמעאל וזה יהיה כתוצאה של פעולתו ותפילתו של יצחק אבינו. ואל תתמה הרי הוא מידת גבורה ואיך תועיל זכותו לבניו באחרית הימים, כי הרי אברהם הוליד את יצחק שהיה דומה יצחק לאברהם שגם בו יש מידת החסד כאברהם אביו, כשם שאברהם היה דומה ליצחק שהיה באברהם גם ממידת הגבורה של יצחק, וכדביארו בספה"ק (ראה להאריה"ק ליקוטי תורה, פר' וירא; וראה חתם סופר עה"ת, פר' וירא, עה"פ הנה האש והעצים) עה"פ (בראשית כב, ז) 'הנני בני' שהרי אני כבני, והיינו 'אברהם הוליד את יצחק' כמו עם יצחק, שהיה בו ממידתו של יצחק, כן היה ביצחק ממידתו של אברהם מידת החסד והרחמים.

ולזה הסמיכו במדרש הפסוק גיל יגיל אני צדיק ויולד חכם ישמח בו כי לשניהם האב והבן היה אותם מידות, וזהו ויולד חכם וכנודע מש"כ בייטב לב (פרשת נח, ד"ה אבל יובן בשנקדים; ייטב פנים, פרשת פרה, אות יא) בשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, שבחי' חכמה הוא שני הפכים בנושא אחד, כדבר הכתוב (ראה קהלת ב, יג) כיתרון האור מן החושך כן יתרון החכם מן הכסיל, והנה "אור" הוא כינוי לנגהי ולליליא כמאמר חז"ל (פסחים דף ב' ע"א), כן יתרון החכם שכולל ב' הפכים בנושא אחד, יעו"ש. וזהו חכמתו של יצחק שהיה בו שני הפכים הן גבורה והן חסד, והיא שתעמוד להם לישראל להוושע מידי עשו וישמעאל באחרית הימים, ולכן שמחים האבות הק' בראותם גאולת בניהם באחרית הימים במהרה בימינו אמן.

באחרית הימים כשיגיע זמן בניין בית המקדש דלעתיד (וראה קדושת יו"ט, פר' וירא). וכן דרשו במדרש (ב"ר נו, ט) בפסוק (בראשית כב, ט) וירא והנה איל אחר וגו' וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר, מהו אחר, אמר רבי יודן אחר כל המעשים, ישראל נאחזים בעבירות ומסתבכין בצרות וסופן ליגאל בקרנו של איל, שנאמר (זכריה ט, יד) וה' אלוקים בשופר יתקע וגו', אמר רבי יהודה בר סימון אחר כל הדורות ישראל נאחזים בעבירות ומסתבכין בצרות, וסופן ליגאל בקרנו של איל, הה"ד וה' אלוקים בשופר יתקע, רבי לוי אמר לפי שהיה אברהם אבינו רואה את האיל ניתוש מן החורש הזה, והולך ומסתבך בחורש אחר, אמר הקב"ה כך עתידין בניך להסתבך למלכויות מבבל למדי מן מדי ליון ומיון לאדום, וסופן ליגאל בקרנו של איל, הה"ד וה' אלוקים בשופר יתקע, ע"כ לשון המדרש. ויצחק הוא שימסור נפשו על כלל ישראל כאמור, והוא שיפעל באחרית הימים שייראה לפני המקום ב"ה זכות עקידתו, ויזכר למו זכותו אשר מסר נפשו לעקוד עצמו ע"ג המזבח, ולזה נקראת העקידה על שמו.

עפי"ז יבואר סמיכות הפרשיות, דלעיל בסו"פ חיי נאמר (בראשית כה, יח) על פני כל אחיו נפל, וכתב בבעל הטורים - ובזמן הזה מצוה לחזור על דבריו הק' - וז"ל, וסמך ליה ואלה תולדות יצחק, לומר כשיפול ישמעאל באחרית הימים אז יצמח בן דוד שהוא מתולדות יצחק, והיינו דרמזי ענין משיח דייקא בשמו של יצחק שזכותו ותפילתו יעמדו להם לישראל שיגאלו מידי שער וחותרו ישמעאל, ומידת גבורה של יצחק תעורר מידת הדין על בני ישמעאל להפילם ולכלותם ולהגביר כח יעקב על עשו ולהשיב

יום שב"ק

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' ניסן רייך שליט"א ראש כולל ידיעת הש"ס שע"י כוללי הש"ס במרכז התורה. אחר תפילת שחרית אמרו כל הקהל יחדיו בצוותא יום השבת בספר תהלים, לרגל המצב הקשה השורר בארה"ק. בעליות התכבדו, כהן - הרה"ג רבי צבי אלימלך שטרן שליט"א רא"כ בעמנואל, לוי - הרה"ח ר' מנחם מאיר שווארץ מבארא פארק משב"ק כ"ק האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג שליט"א, שלישי - החתן נחמן דוד ברנשטיין נ"י, רביעי - הבחור הבר מצוה בנש"ק אשר יונה נ"י בן הרה"ג ר' יוסף צבי מאסקאוויטש שליט"א

מפעיה"ק, חמישי - החתן החבר צבי אלימלך יחיאל מיכל נ"י בן הר"ר שמעון זאב גרוסמן מפעיה"ק (ב"ר ישראל מרדכי ממאנסי, וחתן להבחל"ח ר' פאביל שר ע"ה), שישי - מרן שליט"א [ונערך מי שברך וקריאת השם לרגל הולדת הבנות להר"ר מיכאל שר מקרית צאנז טבריה (כה"ר שמעלקא מנהל בית החינוך לבנות תיכון בית חנה פעיה"ק, וחתן הרב מרדכי ברוך בלומנטל סגן מנהל ת"ת דרכי אבות מפעיה"ק), להר"ר דוד צבי שלמה פרידמן מפעיה"ק (ב"ר נתן יחזקאל מאלעד, וחה"ג אפרים פישל גרין מפעיה"ק), להר"ר יקותיאל יהודה גולדשטיין מפעיה"ק (כה"ר חיים מפעיה"ק, וח"ר שלמה נחמן הרשקוביץ מפעיה"ק), ולהר"ר אפרים טאובר מפעיה"ק (ב"ר משה מאלעד, וחה"ר חיים

ר' דוד אליהו וורובל מפעיה"ק (ב"ר יהושע העשיל ז"ל, וחתן להבחל"ח ר' יצחק שלמה הרשקוביץ מפעיה"ק), הגבה - הרה"ח ר' יצחק אייזיק גרינפלד מב"ב, גלילה - המחנך הרב מרדכי גליקסון מב"ב.
תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרב בנש"ק יחזקאל פאלאק שליט"א מאלעד.

יעקב בריל מפעיה"ק), שביעי - הרה"ח ר' ישראל מרדכי גרוסמן ממאנסי, החתן יחזקאל שרגא גרינפלד נ"י, החתן דוד יואל נ"י בן הרה"ח ר' מנחם יהודה בלוך מפעיה"ק, הרה"ח ר' שמואל שווארץ מב"ב, הרה"ח ד"ר ר' יעקב משה יולנו מפעיה"ק, אחרון החתן מורנו חיים יעקב לוי נ"י, מפטיר - החתן חיים נ"י בן הרה"ח

תוכן התורה שאמר כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט עתיקא קדישא העעל"ט

לכך כשנתוודע לו, ואמר (בראשית כו, לג) גם ברוך יהיה. וכסמך לזה הביא המסורה עוד מה שנאמר 'ויענו וגו' במרמה אשר טמא את דינה אחותם', כי כשם ששם העיד הכתוב שלא היתה רמיה אחר אשר טמא את דינה אחותם, כן נמי כאן שנאמר 'במרמה' הכוונה שהיה בצדק ובחכמה ולא בתורת רמיה ח"ו, כי בדין הוא שיקבל יעקב הבכור את ברכות אביו יצחק, והבן.

וע"ז באו חז"ל גם באידך מסורה, לרמוז שבדין וביושר נטל יעקב הברכות, ולזה הסמיכו הכתוב לה' הישועה היינו שכך היתה רצונו ית' כי על עמך ברכתך סלה שדייקא יעקב אבינו הוא שיתברך על ידי אביו יצחק, אלא שרצון העליון יהיה שיקבל הברכות באופן זה של בא אחיך במרמה ויקח ברכתך, שיקבלו בדרך חכמה, והבן.

בתוה"ק בפרשתן (בראשית כו, לה) ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך, ובבעה"ט הביא המסורה ב"פ במרמה, חדא הכא בא אחיך במרמה, ואידך (לה, יג) ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחותם, וצ"ב. עוד הביא בבעל הטורים ברכתך ב' במסורה, חדא הכא, ואידך (תהלים ג, ט) לה' הישועה על עמך ברכתך סלה, וצ"ב. ויש לפרש בפשטות, דרמו המסורה למש"כ רש"י שם בפרשת דינה ושכם, וזל"ק, במרמה בחכמה, אשר טמא הכתוב אומר שלא היתה רמיה שהרי טמא את דינה אחותם (והוא מהמדרש, ב"ר פ, ח). וזה שרמו המסורה שלא ישעו לומר כי ח"ו נטל יעקב אבינו הברכות במרמה מעשיו אחיו, אלא כדין ובצדק הגיעו אליו הברכות כי הוא הוא הבכור כאשר קנה הבכורה מעשיו, וכאשר גם יצחק הסכים

בעידן רעוא דרעוין התכבדו, ברוך קל עליון - הרה"ג ר' ישראל הלוי פולק יו"ר בטאון מרוה לצמא, דרור יקרא - הרה"ג ר' חיים גולדשטיין מפעיה"ק מח"ס שפע קודש, שבת היום - הרה"ח ר' אריה יקותיאל אקרמן מפעיה"ק.

בעליות בתפילות מנחה התכבדו, כהן - הרב מיכאל אליהו מושקוביץ מקרית הבעש"ט פ"ת, לוי - הרה"ח ר' אברהם יצחק צבי קליין ממאנשעסטער, שלישי - הרה"ח ר' שלום גרוסמאן ממאנסי, גלילה - הרב מרדכי לוי מב"ב.

תוכן התורה שאמר כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט בעידן רעוא דרעוין העעל"ט

לו הקב"ה והיית לאב המון גוים, ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך, ומה ראה רש"י הק' לציין דבר זה כאן, וראוי לבאר איזה דבר מלמדנו כאן בפרשתן, והתוה"ק אין לה קץ וסוף.

בהמשך הפרשה (כו, א-ד) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני, ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי, ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד, ועשה לי מטעמים כאשר

בתוה"ק בפרשתן (בראשית כה, יט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, כבר עמדו הרבה ממפרשי התורה ובראשם רש"י ז"ל על אומרו 'אברהם הוליד את יצחק' אחר שכבר התחיל ואמר 'ואלה תולדות יצחק בן אברהם', שמוכן מזה שהיה בנו של אברהם. ולשון רש"י שכתב 'לאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם אח"כ הוליד את יצחק', יש לבאר מה שייכות זה לכאן, והרי כבר למדנו למעלה שנתן לו הקב"ה והוסיף לו אות ה"א על שמו לקראו אברהם והבטיחו אז על הבנים (בראשית יז, ד-ו) ואמר

הרי שעל ידי העבירות והחטאים הושחר משחור תארו, והיאך יעזו פניו להכנס לפנים מהיכל המלך כשהוא מטונף ומזוהם ונודף הימנו ריח רע, שמיד עם היכנסו שמה יגרשוהו ויזרקוהו.

וביותר לפי המבואר בספרי מוסר (ראה יערות דבש ח"א, דרוש א; אור לישירים דרוש א) כי על ידי העבירות והחטאים יש כח ביד הקליפות לבוא ולניק כל חיותם מאלו המצוות, ואין אלו עולים למעלה כי אם עוברים ונותנים כח לטומאה ולכוחות הרע שהם חומסים וחוטפים הכל לרשותם, וכפי שכבר כתב הבאר היטב (הל' תענית, סי' תקע"א, סק"א) וז"ל, ודע שכל המעשים שאדם עושה ותורה שלומד בעודו רשע בעו"ה מוסיף כח בקליפות עד שחוזר בתשובה מוציא מהקליפה, עכ"ל.

רביה"ק מראפשיץ זי"ע בזרע קודש (פר' תצא, ד"ה או יאמר מעקה) עה"פ (תהלים קכו, ב) שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת וגו', ביאר ברמז הכתוב, דרצ"ל שוא לכם אלו שמשכימים ומקדימים הקום ועשה, ומאחרי שבת שמאחרים לשוב על כל הל'ת שהם בשב ואל תעשה, ולריק הוא כל עבודתם, כי הכל הולך הישר לרשת הסט"א, ולעולם לא יביא לאדם כל תועלת, עכד"ק.

ובספה"ק תפארת שלמה (לסוכות, ד"ה הושענא רשומים בשמד, ושם ד"ה ושמחתם) דזה ענין מצוה הבאה בעבירה אשר הוא פסול, דהיינו שעוסק בתורה ומצוות במרם שב כראוי על אשר פגם, דאז עצם המצוה עצמה באה לתוך העבירה שהיא הקליפה, אשר נוטלים את המצות מידו, עי"ש, (וראה שפ"ח רעד"ר פר' תולדות, מאמר ח). ותחת שהמצוה יהיה סלקי לעילא לשמי רום לפני הבורא ב"ה, הריהו בא בעבירה אל בין הקליפות רח"ל.

על כן הדרך הישרה והראוי היא שתחילה יעשה האדם תשובה שלימה על כל מעלליו, לתקן כל מה שפגם בעבר עד שיעקור החטא בשרשו, שישרש ויוציא ממנו כל נקודה וכל משהו דבר שעשה חלילה ענין שלא כראוי, ורק אחר שיתקן בבחי' 'סור מרע' או אז יוכל להתקרב אל הבוכ"ע ולקיים מצוותיו ית"ש.

- בדורות אחרונים קבעו חכמי התורה להקדים - בחי' עשה טוב תחילה -

אכן כבר נודע מה שכתבו בספה"ק תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע (ראה צמח צדיק, פר' ויחי, ד"ה וירא

אהבתי והביאה לי ואוכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות. הנה פרשה זו סתומה באין ביאור ופירוש, כי גם אי נימא שעשיו היה צד ומרמה את אביו עד שהאמין יצחק כי עשיו בנו צדיק הוא, ולא היה יודע האמת במעשי עשיו הרשע, מכל מקום בוודאי היה גלוי לפניו מעלות בנו יעקב אשר הוא איש תם יושב אהלים מתמיד עצום שאינו יוצא מפתח בית המדרש, ועובד את השי"ת תמיד בכל עת, ומעתה מפני מה לא ביקש יצחק להאציל מברכותיו גם על יעקב, דבוודאי לא יעלה על הדעת שביקש למנוע מעמו הברכות ואי אפשר לומר כן, אלא טעם וסיבה אחרת היתה עם יצחק במה שביכר לברך דייקא את בנו עשיו.

ובמסורה נמסר בפסוק 'ועתה שא נא כליך וגו' וצודה לי ציד דהכתיב הוא צידה והקרי הוא ציד בלא ה"א, וראוי לבאר הרמז בזה.

בבעל הטורים הביא המסורה ב"פ 'וצא', חדא הכא 'וצא השדה וצודה לי ציד', ואידך (שמות יז, ט) ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר, וצ"ב הלימוד בזה. עוד במסורה (הביאו בספה"ק ייטב לב בפרשתן) ועשה ד"פ, חדא הכא ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה וגו', ואידך (שמות כה, יט) ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה, ואידך (שם פסוק מ) וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר, ואידך (שם כה, מב) ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה, וצ"ב.

ולהלן בהמשך הפרשה (בראשית כו, לה) ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך, ובבעה"ט הביא המסורה ב"פ במרמה, חדא הכא בא אחיך במרמה, ואידך (לד, יג) ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחותם, וצ"ב. עוד הביא בבעל הטורים ברכתך ב' במסורה, חדא הכא, ואידך (תהלים ג, ט) לה' הישועה על עמך ברכתך סלה, וצ"ב.

- שוא לכם משכימי 'קום' מאחרי 'שבת' -

יבואר ובהקדם המבואר בספרן של צדיקים שטרם יגש האדם לקיים אחת ממצות הבורא ית"ש אם בעסק התורה הק' או בשאר כל המצוות, הרי שבהכרח הוא שיהרהר בתשובה תחילה לפני המקום ב"ה, כי הלא אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק (אסתר ד, ב), וכאשר פגם האדם וקלקל

וביאר דמנשה רומז לתשובה ע"ש כי נשני אלקים את כל עמלי (בראשית מא, נא), וכמ"ד (במדבר כג, כא) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ואפרים רומז לרבייה בתורה ובמצוות, ע"ש כי הפרני אלקים בארץ עניי (בראשית מא, נב), ותולדותיהן של צדיקים תורה ומעש"ט (ב"ר ל, ו).

ויוסף הוא הצדיק יסוד עולם בקדושתו העילאית סבר שצריך להיות תחילה בחי' מנשה, דהיינו לטהר נפשו מכל וכל ולטהר רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו שיהא הקומה שלימה בלא כל מום, ולקיים בחי' הכתוב (ישעי' א, מו-ז) רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיניכם חדלו הרע, ורק לאחמ"כ יזכו לבוא לבחי' למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ, שרק לאחר שיעזבו הרע מכל וכל אז יוכלו לעסוק בתורה ולקיים המצוות, ולזה ביקש להקדים בחי' מנשה לבחי' אפרים.

ברם ע"ז אמר לו יעקב אבינו ע"ה 'ידעתי בני ידעתי', דודאי האמת הוא כאשר אמרת שתחילה צריך להיות סוד מרע ורק אח"כ עשה טוב, אמנם ואחיו הקטן היינו בעת שיהיו בני ישראל בשפל המצב במדריגה התחתונה בבחי' 'אחות לנו קמנה', שיפלו ויזורו אחר עד מאוד, או אז בהכרח הוא כי יגדל ממנו כי אם חפצים שיוכל לגדול ויהיה להם פתח תקוה לעשות תשובה כראוי, הרי שבהכרח הוא שיוכלו תחילה לעסוק בתורה ובקיום המצוות בקום ועשה ורק על ידי כן יתרבו בעלי התשובה ולזה וישם את אפרים לפני מנשה, אתוד"ק יעו"ש שהאריך בזה.

- הבא ליטהר מסייעין אותנו וחותר לו הקב"ה חתירה ופותח שער לקבלת תשובתו -

ויובן בזה מה דאיתא בגמ' (מנחות דף כ"ט ע"ב) עה"פ (ישעיה כו, ד) 'כי בי-ה' צור עולמים' דרש ר"י בר אילעאי אלו שני עולמות שברא הקב"ה אחד בה"א ואחד ביו"ד ואינו יודע אם העולם הבא ביו"ד ועוה"ז בה"א וכו' כשהוא אומר (בראשית ב, ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"א בראם וכו', ומפני מה נברא העוה"ז בה"א מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא, ומ"ט תליא כרעיה, דאי הדר בתשובה מעיילי ליה, וליעייל בהך, לא מסתייעא מילתא (פי' רש"י ולעילי בהך, פתח התחתון דנפיק ביה. לא מסתייעא מילתא, דהבא ליטהר בעי סיוע מפני יצה"ר הלכך עבדי ליה סיוע פתח

יוסף; דברי שלום - קוידינוב, דרוש א' לחנוכה; שפת אמת, פר' ויחי תרמ"ז, בשם הרי"ם; שם משמואל, פר' בראשית, ר"ח מר חשון תרע"ב) וביותר האריך בדבר בספה"ק דברי יחזקאל (פר' ויחי) כי אף שעפ"י ישרות ועומק מדת הדין הרי שבגשת האדם לעבודת התשובה בהכרח הוא שיבער מעצמו כל ענין הרע, ורק לאחמ"כ יגש לקיים מצוות הבורא בקום ועשה, אולם כשראו ירדת הדורות ובהתגברות כח הטומאה והזוהמא בעולם יותר ויותר, עד שרבים יכשלו בשוגג ובאונס רח"ל ונופלים לרשת היצר הרע, אשר יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח, כא), ומתוך כך נעשה לבם מטומטם בנפלא מטה מטה עוד ועוד, כי עבירה גוררת עבירה (אבות ד, ב). ומעתה אי נימא שלא יקיים ויעשה האדם שום מצוה בקום ועשה, שלא יעסוק בתורה ויתפלל, לא יקיים מצוות תפילין או שאר מצוות הבורא כל זמן שלא תיקן כליל כל מה שפגם וקלקל, הרי שעל ידי כן יטעו יותר מדרך הישרה עד שיפלו לחושך תהום למקום נמוך אשר לא בניקל ובמהרה יוכלו לצאת ולהתעלות משם.

וכיון שכאמור סכנה גדולה יש בדרך זו, באו החכמים בכח תורתם אשר יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה (יבמות דף צ' ע"א), וקבעו כי אין הם מסכימים להנהגה זו אלא הפכו הסדר, אלא אדרבה שפיר יש ביד האדם לפתוח תיכף בקיום המצוות בקום ועשה, וכיון שמקבל על עצמו לעשות תשובה, הרי שבמצב והמקום אשר עומד בו, תחילה לראש יכנס אל היכל בית המדרש לעסוק בתורה וקיום המצוות, ירבה באמירת תהלים ושאר מצוות התורה, עד שיעזרהו הקב"ה לתקן כל מעשיו. וביותר על ידי לימוד התורה הק' אשר המאור שבה מחזירו למוטב (איכ"ר פתיחתא ב, ד"ה רבי אבא בר כהנא).

עד"ז ביאר בדברי יחזקאל שם ענין הויכוח בין יעקב ליוסף, דכתיב שם (בראשית מח, יג-יט) ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמואל ישראל ואת מנשה בשמואלו מימין ישראל ויגש אליו, וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמואלו על ראש מנשה שיכל את ידיו כי מנשה הבכור, ויברך את יוסף וגו', ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו, וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל אולם ואחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגויים.

כשמתוך קיום התורה והמצוות יזכה לתקן נפשו רוחו ונשמתו.

רק כאשר היה העולם כתיקונו ולא היתה כח הטומאה והזוהמא גדולה בעולם, כשהיו צדיקי עליון בעולם והם זיככו את אויר העולם והפיצו אור הקדושה אז יכלו לעבוד את השי"ת במדריגה נעלית זו לתקן תחילה כל המעשים ורק לאחמ"כ לעשות הטוב והישר בעיני ה' בקיום התורה והמצוות. ברם כאשר החושך תכסה ארץ וירוד ירדנו מטה מטה, הרי שאין באפשרות עוד לילך בדרך זו, ובהכרח הוא שנבוא לבחי' 'מסייעין אותו', כשגם בעת ששומרי המלך מלאכי השרת העומדים על הסף וחפצים למנוע עבודת התשובה מלעלות לפני כסא הכבוד, באמרם היאך יגש האדם להתקרב אל בוראו באופן הזה, והלא הוא לו לחרפה ולבושה, לגשת לפניו מהיכל המלך כשהוא מלוכלך ומטונף כל כך.

עד שהקב"ה בעצמו הוא שמסייע את הבעל תשובה וחותר לו חתירה מתחת כסא הכבוד, וכאשר מצינו בן במנשה המלך (סנהדרין דף ק"א ע"ב) אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מאי דכתיב (דברי הימים ב לג, יג) וישמע אליו ויחתר לו וגו' ויעתר לו מיבעי ליה, מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין, ואף שמלאכי השרת מיאנו בתשובתו חתר לו הקב"ה חתירה וקיבלו בתשובה.

וע"ז נאמר (תהלים כב, כה) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני ובשוועו אליו שמע, רצ"ל אף אם רק יצק אליו בצעקה גרידא ובלא מעשה, ויאמר השב בתשובה שאין ביכולתו ובכוחו לעשות מאומה ואמנם חפץ הוא לעשות תשובה, ולפניו ית"ש גלוי וידוע מעמקי לבבו והרצון הפנימי והאמיתי שלו, שהוא מתחנן ומבקש 'זכני לקדש רמ"ח איברי ושם"ה גידי', ובאמת כוונתי לקבל עלי עול מלכות שמים שלימה, אלא שאין הדבר עולה בידי. ואם ימתין חלילה עד שיעלה בידו ולא יעסוק בתורה ולא יתפלל ולא יקיים שאר מצוות התורה, הרי בכך עלול הדבר להובילו עד לכדי פריקת עול מלכות שמים חלילה להיות כגוי גמור. ובאופן כזה כאמור חותר לו הקב"ה חתירה מתחת כסא הכבוד, ואף שתפילתו ובקשתו הוא בבחי' ענות עני שעדיין שרוי הוא בשפל המצב בעניות ודלות, מכל מקום בשוועו אליו שמע.

יתירה), כדריש לקיש דאמר ר"ל מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן (משלי ג, לד), בא לטהר מסייעין אותו וכו'. עכ"ד הגמ', ועי' במהרש"א שם מה שהביא מהרמב"ם בשמונה פרקים, יעו"ש. ולכא' ראוי לבאר והלא אמרו עוד חז"ל (יומא דף פ"ו ע"ב) היכי דמי בעל תשובה אמר רב יהודה כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה מחוי רב יהודה באותה אשה באותו פרק באותו מקום, ולפי"ז אדרבה יותר היה ראוי לו לשוב דייקא מאותו הפתח אשר דרכה יצא.

ולהנ"ל יבואר, כי בוודאי עפ"י אמת הדין והיושר, ולפי דקדוק הדין צריכה שתהא התשובה דייקא באותו מקום שבו נכשלו ופגמו, אכן הבוכ"ע אבינו אב הרחמן אשר חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, ואינו חפץ שיאבד אפי' נשמה אחת מישראל, הריהו פותח שער לדופקים בתשובה, וחתר חתירה לפתוח שער מיוחד מלמטה כדי שיוכלו לעשות תשובה כראוי ולהתקרב אליו. ולזה אף שעיקר התשובה היא באופן שתחילה יתקן האדם כל מעלליו בתשובה שלימה ורק לאחמ"כ יוכל להתקרב אל הבורא ית"ש, מכל מקום מאחר וצפה הקב"ה בכל הדורות שיהיה עת אשר לא יוכלו להתקיים ולעמוד באופן הזה, ואילו ימתינו על בני אדם שיעקרו החטא בשרשה וזיככו נשמתם לגמרי, וכל זמן שלא טהרו וזככו כל מחשבותיהם ומעשיהם כדבעי לא יגשו לקיים המצות, הרי שבכך יפלו ויזורו אחור עוד ועוד.

וכיון שאף הקב"ה מקיים מצות זקנים שאמרו (קידושין דף כ' ע"ב) אל תזרוק אבן אחר הנופל, על כן חס וריחם עלינו השי"ת ופתח שער ופתח מיוחד מלמעלה, שבו יוכל האדם להכנס גם כפי מצבו שעומד בו כעת כאשר הוא מטונף ומלוכלך בחטאיו אחר שנתרחק מאוד. ועל ידי שיסגל לעצמו קיום מצוה אחר מצוה, הרי שלבסוף כח הטהרה ואור הקדושה יזריחו אל קרבו פנימה, ובזכות קדושת התורה והמצוות יזכה לעשות תשובה שלימה. ולזה רמזו חז"ל ואמרו הבא ליטהר מסייעין אותו, כי אילו לא היו מסייעין אותו מן השמים הרי שמוכרח היה לעשות התשובה כפי דקדוק הדין לתקן כל מעלליו ורק לאחמ"כ לגשת לקיום המצות, ורק על ידי שזוכה האדם לסייעתא דשמיא יוכל לזכות לתקן החטאים על ידי שיקדים בחי' 'עשה טוב' תחילה,

האדם כל מעלליו ורק לאחמ"כ יפתח בקיום המצוות להתקרב אליו ית"ש, עם כל זה ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני, ורמוז בזה שמאחר ועשיו הוא ג"כ 'בני' על כן יורה לו דרך התשובה שיוכל לתקן ולשוב בתשובה גם באופן השפל והירוד בו הוא שרוי בעת הזאת, ויאמר הנה נא זקנתי וגו' ועתה אין ועתה אלא לשון תשובה כנ"ל, שא נא בליך תליך וקשתך וצא השדה וכפי מצבו שהוא עומד בו כעת יצא לחוץ לקושש ולקיים מצוותיו ית"ש אחת הנה ואחת הנה, ויפתח לעשות בבחי' עשה טוב, ולא ימתין עד שיתקן הרע בשרשו בבחי' 'סור מרע', ועל ידי שיפתח ויקיים מצוותיו ית"ש, הרי שעל ידי כן יזכה כאמור לסיוע דלעילא שיוכל לתקן ולסלק כל ענין הרע כליל בתיקון כל המעשים עד שיזכה לתשובה שלימה.

ועל זה רמז לו עוד ואמר וצודה לי ציד"ה, ונמסר הה"א במסורה, להורות ולרמוז על האות ה"א שבו ברא הקב"ה העולם הזה, כשהרמז בזה הוא כאמור שחתר הקב"ה ופתח שער מיוחד לדופקי בתשובה מתחת כסא הכבוד, על מנת שגם מי שאינו במדריגה העליונה שיוכל לעשות תשובה באותו מקום וזמן כפי שהיה בשעת החטא, ועדיין לא תיקן כל מה שפגם וקלקל, גם לו יועיל תשובה, וכאשר ישיב יקבלו הקב"ה באהבה תמיד בכל עת. כי כן יסד המלך מיד בראשית הבריאה כאשר ראה שאין העולם יכול להתקיים עמד ושיתף מדת הרחמים למדת הדין (ב"ר יב, טו) שיועיל תשובה גם באופן שלא תקדם בחי' 'סור מרע' תחילה, כי אם מיד יפתח האדם בקיום המצות בקום ועשה, עד שמתוך כך יבוא לידי תשובה שלימה.

כסמך לזה הסמיכו חז"ל במסורה הפסוק וצא הלחם בעמלק, שרמזו הכתוב לאדם היוצא להלחם כנגד יצרו הרע תוקף הטומאה, הרי שבדור הזה העצה הוא גם כשעדיין לא תיקן כל מעלליו אעפ"כ וצא הלחם בעמלק ויפתח לקיים ולעשות את מצוות הבורא ית"ש, ורק לאחמ"כ מחר אנכי ניצב שאז יתקן כל העבר בבחי' סור מרע, עד שיזכה לתשובה האמיתית והשלימה ולתקן הרע בשרשו. כי בעת אשר הטומאה מתגברת בכל תוקף ומכל צד באין מניח אפי' לא לרגע כמימרא, הרי שבהכרח הוא להלחם במלחמה כבידה וצא הלחם בעמלק במלחמת חרמה ולא להניח חלילה, ובעת הזאת

הלום ראיתי לכ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע (שפע חיים ועד"ר ח"ג, פר' יתרו, מאמר ו, אות ח) שהאריך בענין זה, ועפי"ז ביאר ברמזו הפסוק (שמות יט, ד-ה) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, שהכתוב רומז על ענין האמור שבדור הזה מקבל הקב"ה תשובת האיש הישראלי השב אליו באהבה בכל אופן, ואף אם עדיין לא תיקן החטא בשרשו ולא טיהר נפשו כראוי ועדיין שרוי ושקוע הוא בתוך הזוהמא, ואף שבשנים כתיקונם היו משליכים תשובתו וסוגרים השערים בעדו, הרי שבמצב הדור השפל הזה הרי שמקבל הקב"ה תשובת כל אחד ואחד באהבה. וזהו ועתה אין ועתה אלא לשון תשובה (ב"ר כא, ו) ואף שאין האדם יודע היאך לעשות התשובה הראוי, ואין בכוחו לבוא למעלת התשובה העליונה מכל מקום שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים, ואף שעדיין לא זיככו עצמם לטהר נפשם מכל ענייני הגויים שנאחזו בתוכם, ולא תיקנו כל הפגמים והחטאים, אעפ"כ יעסקו בקיום התורה והמצוות, עד שמתוך כך מצוה גוררת מצוה ויוכל להתעלות ולבוא עד למעלה העליונה. כי הקב"ה מקבל באהבה תשובת כל אחד ואחד מישראל בכל אופן ובכל מצב שהוא, אתוד"ק יעו"ש שהאריך עוד בביאור הפסוקים.

- יצחק אבינו ע"ה המשיך הנהגה זו שיוכלו לפתוח בבחי' עשה טוב תחילה -

עתה נבואה בארה לביאור ענינא דפרשתא דא, כי בוודאי יצחק אבינו ע"ה ידע היטב מהותו של בנו עשיו, וידע והכיר בהבדל הגדול בין יעקב לעשיו, אשר לא קרב זה אל זה, ובעוד שיעקב אבינו ע"ה הוא הוא בחיר שבאבות (ב"ר עו, א) הרשיע עשיו הרשע דרכיו עד מאוד. ברם יצחק אבינו חפץ היה להמשיך ענין זה שיועיל תשובה לכל אחד ואחד ובכל מצב ואופן, וביקש שאף כי אכן עבר עשיו על כל עבירות החמורות שבתורה גם עליו יחוס הקב"ה וירחם עליו שיועיל לו תשובה, כי הקב"ה הוא שומע תפילת כל פה ומקבל תשובת כל יחיד ויחיד מישראל באהבה.

וביקש להמשיך ולעורר ענין זה שגם כשעל פי מידת הדין ואמת היושר בהכרח הוא שתחילה יתקן

דייקא וצודה לי ציד ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי שיפתח ממקום מעמדו וירבה בקיום מצוות ומעשים טובים ועסק התורה הק', וכיון שהאדם נפעל לפי פעולותיו (ראה ספר החינוך, מצוה טז) הרי שממילא מתוך כך יזכה לבוא אל תיקונו השלם כראוי.

ורמוז גם באידך מסורה ד"פ ועשה, ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי לקיים התורה והמצוות גם כאשר עדיין הוא בבחי' ועשה ברוב אחד מקצה מזה וברוב אחד מקצה מזה, והיינו שנפשו ונשמתו מפולגת בתוכו, ועדיין הוא מרקד על שני עולמות מאחר שנתרחק כל כך מן הקדושה ועדיין לא עשה על כך תשובה שלימה, וכיון שליבו דואב עליו אחר הנפילות והירידות שבאו עליו, ומנסה הוא להתנער ממצבו השפל ולהתרומם, ומתחזק הוא בעבודתו ית"ש, ושוב מגיע לידי נפילה, וכך הוא מרקד במשך ימי חייו על ב' הקצוות מקצה מזה ומקצה מזה. ולא יתמה היאך יוכל לגשת לקיים התורה והמצוות באופן כזה, והלא סלוק יסלקוהו מלאכי עליון מלהכנס לפנים מהיכל המלך, כי בעת הזאת ועשה להם מכנסים בד לכסות בשר ערוה, היינו שיכסה עיניו מראות העבירות ולא יביט בהם כלל, כי אם וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר, רומז על הר סיני ששם הורה הקב"ה למשה ענין זה באמרו אליו ועתה אם שמוע תשמעו וגו' והייתם לי סגולה אפי' מכל העמים, ואדרבה יעמוד האיש הישראלי 'ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי' בקיום המצוות אף שעדיין לא תיקן הרע.

ענין זה ביקש יצחק אבינו לקבוע לדורות עולם כהלכה ברורה אשר לא ידח ממנו נדח, ובכל מצב ובכל אופן יוכל האדם לפתוח בתשובה, אף שעדיין לא זכה לטהר נפשו מכל וכל, כשעל אף הכי לא יזרקוהו בבושת פנים כי אם יקבלו תשובתו באהבה.

ויבואר מ"ד בגמ' (ברכות דף כ"ח ע"א) אותו היום שנתמנה רבי אלעזר בן עזריה סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס, שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר, כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש, וההוא יומא אתוספו כמה ספסלי וכו', הוה קא חלשא דעתיה דר"ג, אמר דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל, אחזו ליה בחלמיה חצבי חיורי דמליין קטמא, ולא היא היא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה, עי"ש. וכוודאי דאלו ואלו דברי אלוקים חיים, וכל דבריהם תורת אמת הם. ולהג"ל

יבואר כי רבי אלעזר בן עזריה בראותו שפלות הדורות באחרית הימים, קבע כי לא יתכן שילכו עם בני ישראל במדה זו שמי שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש מרם יעשה תשובה ויתקן כל מעלליו, כי בכה"ג ישארו רק מתי מספר יחידי סגולה, ולזה סילק את שומר הפתח וניתן הרשות לכל החפץ להכנס. ואכן אף שכלפי אותו הדור החוו והראו לרבן גמליאל בחלומו כי כל התלמידים הללו אינם ראויים, היינו לפי ערך ומעלת הדור, דור התנאים אשר גדולים היו יותר ממלאכי השרת. ברם בדור אחרון כשאנו בבחי' 'וימש חושך' דור עקבתא דמשיחא, כשהנסיונות גברו למעלה ראש באופן שלא היו מאז ועד עולם, הרי שגם בשמי מעל מודים לבחי' הנהגה זו, דשפיר יש ביד האדם לפתוח תחילה בבחי' 'עשה טוב' עד שיזכה לתקן כל מעשיו.

- מכירת הבכורה וקבלת הברכות בערמה נסתבב מן שמיא לקבוע הלכה שניתן להתחיל בעשה טוב - והנה יעקב שלימא כשאמר לעשיו (בראשית כה, לא) מכרה כיום את בכורתך לי, ולפי שהעבודה בבכורות אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה, והיינו דס"ל ליעקב שכל זמן שלא יתקן האדם נפשו בשלימות, להיות לו נפש מטוהרה וזכה לא יתכן כלל שיקרב לעשות ולעבוד את ה' אלוקיו, ובהכרח להיות תחילה בכלל 'סור מרע' ורק לאחמ"כ לגשת ל'עשה טוב', שיעשה תשובה על כל מעשיו ומעלליו כנאמר (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ה' אלוקיך, ורק לאחמ"כ 'ונשלמה פרים שפתינו' לעבוד העבודה לפני הקב"ה.

ואף עשיו הרשע הסכים עמו בענין זה ואמר (בראשית כה, לב) 'הנה אנכי הולך למות', וכיון שכל חיי היו בהפקרות הרי שאני בבחי' 'מת', וכוודאי אין ראוי אני לעשות ולעבוד העבודה בקרבנות ובבית ה', ומעתה ולמה זה לי בכורה.

ברם כשראה עשיו כי בא יעקב במרמה ויקח ברכותיו, וראה כי גם יעקב אין תוכו כברו כפי שדימה מתחילה כי הוא איש תם המתהלך בתמימות וישרות באין בו שמץ לכלוך וזוהמא, אלא גם הוא מתנהג ברמאות וילבש בגדי עשיו החמודות למען לא יכירו אביו יצחק אשר כבדו עיניו מראות ויטול הברכות. כשגם אי נימא שכוונתו של יעקב לטובה היתה על מנת לזכות בברכות, אכן וכי ראוי הוא הדבר שיחולו הברכות באופן כזה, והלא עיקר

להם נפש קדושה, הם יכולים לפתוח בבחי' עשה טוב בקיום התורה והמצוות בפועל אף טרם שתיקנו כל מעשיהם.

ועל זה רמז יצחק באמרו לעשיו בתחילה, ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו בני, שבזה רמז לו כעין תנאי, דהענין אשר הוא בא להורות וללמדו שמועיל תשובה גם באופן ששקוע האדם בשפל המצב ובדיוטא התחתונה הוא דייקא אם הוא בככל בני, להיות מזרע ישראל קדושים, כי דייקא אם הוא מזרע האבות הק' אז יוכל לפתוח בתשובה באופן הזה, ובלא"ה בהכרח הוא שיפתח תחילה בסדר הראוי בסדר מרע ואח"כ עשה טוב.

ויתבאר בזה מ"ד במדרש תנחומא (פר' האזינו, ד) כתיב (במדבר ו, כו) 'ישא ה' פניו אליך וכתיב (דברים י, ז) 'אשר לא ישא פנים, לא עשה תשובה אשר לא ישא פנים, עשה תשובה ישא ה' פניו, יכול לכל ת"ל אליך אליך ולא לאומות העולם. ונודע מה שהקשה המבי"ט בספרו בית אלקים (שער התשובה, פרק יד, ד"ה עוד יש) דלכא' מצינו באנשי נינוה שעשו תשובה ונתקבל תשובתם, דתחילה נגזר עליהם (יונה ג, ד) עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת, וכאשר שבו בתשובה ויקראו צום וילבשו שקים וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם, כתיב (פסוק י) וירא אלוקים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה וינחם אלוקים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה, הרי דגם בגויים שייך תשובה, יעו"ש מה שתי' לדרכו.

ולהנ"ל יתורץ עוד, כי בוודאי שמועיל תשובה גם לגויים בני אומות העולם, אלא שהם צריכים לעשות עבודת התשובה כפי אמת הדין והיושר וכפי הסדר הראוי, תחילה לסדר מרע מכל וכל, וכאשר אכן עשו אנשי נינוה אשר קראו צום וילבשו שקים והחזירו כל הגזילות אשר תחת ידם, ואף קורה הקבועה באמת הבנין ומריש הקבוע בבירה עקרו והחזירו, ודייקא אז אחר שעשו התשובה הראויה או אז נתקבלה תשובתם ובטלה הגזירה מעליהם. אבל בישראל מפני חיבתן מצינו מעלה יתירה והוא שהקב"ה פתח להם הדרך שיכולים אף לפתוח בבחי' 'עשה טוב', ובכל ענין ומצב יועיל להם תשובה.

וזהו שרמז יצחק לעשיו באמרו אליו בא אחיך במרמה ובמדרש (ב"ר סו, ד) בחכמת תורתו, ורמז לו ענין הנ"ל שבוודאי הדרך הישרה הוא תחילה סור מרע ורק לאחמ"כ ועשה טוב, ברם כאשר נמצאים

תוכן הברכות לא היו ברכות בענייני גשמיים כי אם אדרבה בענייני רוחניות, וכדרשו חז"ל במדרש (ב"ר סו, ג) מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זה אגדה, יעו"ש, והיאך יזכה האדם לברכה רוחנית באופן כזה שאין תוכו כבדו.

ועל זה צעק עשיו ואמר (שם כו, לו) הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמיים, כי כעת נוכחתי לדעת כי גם על מכירת הבכורה התנהג עמי ברמאות, כי הוא אמר שעל מנת שאוכל לעבוד בבית ה' הרי שבהכרח הוא לפתוח תחילה בתשובה שלימה לטהר ולזכך הנפש בבחי' סור מרע ורק לאחמ"כ אוכל לגשת לקיים התורה והמצוות, והנה כעת נוכחתי כי הוא כלפי עצמו אינו עושה כן, ונמצא כי ויעקבני זה פעמיים את בכורתני לקח ממני בערמה והנה עתה לקח ברכתני.

ובעת הזאת נתגלה ליצחק אבינו ע"ה תיכף ברוח הקודש כי מה' יצא הדבר, ומן השמים סיבכו כענין הזה, כדי שיקבע ההלכה כפי דעתו של יצחק דשפיר יכולים לפתוח בבחי' 'וצא השדה וצודה לי צידה' כנ"ל, והיינו לעבוד את השי"ת בתורה ובמצוות אף טרם שתיקנו כל מעלליהם, כי לא ידה ממנו נדה.

ואם כי לגבי עשיו לא הועיל התשובה והיינו כי לא אחז דרכו כלל בדרכי התשובה. וביותר לפי שאינו נקרא כלל כזרע ישראל, וכמו שנאמר (בראשית כב, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ודרשו חז"ל (נדרים דף ל"א ע"א) ביצחק ולא כל יצחק, שעשיו אינו נכלל בכלל זרע יצחק, ולזה תיקנו בנוסח הברכה בתפילת ראש השנה לומר 'ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור', וכאשר כתב המחבר (שו"ע אורח חיים סי' תקצ"א סעי' ז) וז"ל, ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור, כך היא הנוסחא המפורסמת, והמדקדק לומר לזרע יעקב תזכור, משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ואינו אלא טועה עכ"ל. וכן הביא המגן אברהם (שם, ס"ק ז') בשם הריב"ש (שו"ת הריב"ש, סימן ל"ח) דהמדקדק לומר לזרע יעקב, בחששו שאם יאמר לזרעו לבד אזי יהיה עשו בכלל, הריהו טועה, שהרי שנינו (נדרים שם) האומר קונם מזרע אברהם מותר באומות שנאמר (בראשית כב, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא כל יצחק, ועשו אינו בכלל, יעו"ש (ועי' שו"ת חתם סופר, או"ח סי' קס"ה). וכיון שאינו בכלל זרע יצחק על כן לא הועילה לו תשובה, כי רק לבני ישראל אשר שרשם הוא טוב, ובפנימיות נפשם יש

הלוך ילך ובכה על שהגיע לידי חטא, ומקנא הוא קנאה גדולה בכל אחד מישראל אשר הוא ירא ושלם, והוא בוחן עצמו מפני מה אין מושך את זולתו כל דברי ההבל אשר לבו נמשך אליהם, ומתאוה להיות כמוהו לעבוד את בוראו כראוי, והוא מתחנן ומעתיר לפני הקב"ה שיעזרהו ויסייעהו שיוכל למהר נפשו ונשמתו. הרי שאדם כזה זוכה ומתקיים בו 'ושפל רוח להחיות' (ישעי' נג, טו), וכמאמר אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע (ראה בעש"ט עה"ת, פר' אחרי, אות ה-ו) עה"פ (ויקרא טז, טז) אני ה' השוכן אתם בתוך טומאתם, שהמתנהג בשפלות וענוה, הרי שגם אם עדיין לא עשה תשובה כדבעי ולא זיכך וטיהר עצמו, מכל מקום מאחר ויש לו לב נשבר, הרי שעליו אמר המשורר האלקי (תהלים נא, יט) לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה, ובכל מצב ובכל אופן יהיו מצוותיו סלקין לעילא לפני הקב"ה אשר יקבלו באהבה, ועל ידי כן יזכה לבסוף שהמאור שבה תחזירו למוטב ויזכה לתקן כל דרכיו.

היפוך הדברים רח"ל הוא במי שהוא מתגאה בעצמו, כי עליו אמר הכתוב (משלי טז, ה) תועבת ה' כל גבה לב, ואמרו חז"ל (סוטה דף ה' ע"א) אין אני והוא יכולין לדור במדור אחד, ועל כן המקיים מצוה בעוד שנפשו רחבה ולבו גם הרי שכל אלו הולכים אל צד הטומאה, שהמה חוטפים וחומסים הימנו המצוה, ואין המצוה סלקי לעילא.

והנה נודע מ"ד בספה"ק (ראה ייטב לב, ריש פר' במדבר) שהאות ה"א מורה על ענוה ושפלות, דהוא אתא קלילא דלית בה משישותא, והוא בחי' אין, שאין לה שום אחיזה, ומסונף תמיד לדבר אחר, וכשהאות מוצבת לבדה אינה משמש למאומה.

על זה רמז כאן הכתוב והמסורה, וצא השדה וצודה לי ציד"ה הוסיף אות ה"א להורות כי רק מי שהוא עניו ושפל רוח שאינו תופס מקום ויודע כי הוא כלי מלא בושה וכלימה ולבבו נשבר בקרבו כחרס השדה, רק הוא יוכל לעשות התשובה באופן של ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי בקיום התורה והמצוות אף טרם שיתקן הרע, והוא יכול לצאת השדה וצודה לי ציד להוסיף ולהרבות בבחי' קום ועשה, והסמך לזה הפסוק וצא הלחם בעמלק ונודע מ"ד בספה"ק (ראה מאור ושמשי, פר' תצוה, ד"ה ומשם בארה) כי קליפת עמלק הוא גאות והתנשאות, ורמזו בספה"ק (ראה קב הישר, פרק קב, ועוד) דעמל"ק

בני ישראל במצב שפל בבחי' ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחותם, ונפלו ובאו אל תוך זוהמא גדולה כל כך, שוב אין באפשרות לילך בדרך זו, ובהכרח הוא לפתוח בבחי' 'עשה טוב' להרבות בתורה ובמצוות, כשדייקא מתוך כך יוכל האדם לזכות לבוא לידי מהרת הנפש ולתקן בשלימות כל אשר קלקל.

ולזה כשאמר הכתוב בא אחיך במרמה ויקח ברכתך הסמיכו לכאן במסורה הפסוק לה' הישועה וגו' רצ"ל שכשזוכים הרי שהקב"ה חותר חתירה מתחת כסא הכבוד גם בשעה שמלאכי השרת ממאנים בתשובה כגון זו, וטוענים שאין זו דרך הישרה והנכונה, כי אבינו אב הרחמן האוהב עמו ישראל אינו חפץ שידחה חלילה שום איש מישראל, ועל כן הוא חותר חתירה מתחת כסא הכבוד ופותח שער ודלת מיוחד שבו יוכל האדם לשוב בתשובה שלימה, ועל ידי כל פרשתא דא דיעקב והברכות נחקק הנהגה זו לעילא בשמי מרום שיוכלו לעשות תשובה תמיד בכל עת, וע"ז רמז לה' הישועה בעת אשר על עמך מורה על מדריגה קטנה בחי' הכתוב (שמות לב, ז) שחת עמך, שאז לא יתכן ואין באפשרות שימתינו שיתקן האדם תחילה כל מעשיו ומעלליו, אלא ברכתך פלה ועל ידי שיתעסקו בתורה ובמצוות, הרי שמתוך כך יזכו לבוא לידי התיקון השלם בתשובה אמיתית.

- לפתוח ב'עשה טוב' היינו דייקא למי שמתנהג בענוה ולב נשבר -

וירמוז עוד מה שנמסר במסורה ציד"ה עם ה"א, דהנה הנהגה זו שיוכל האדם לפתוח ב'עשה טוב' אף קודם שמתקן הרע הוא דייקא כאשר יש לו לאדם לב נשבר, ולבו כואב בקרבו על אשר בא לידי חטא ונפילה, והריהו בעצמו ככלי מלא בושה וכלימה. כי בוודאי מי שהוא חוטא בשאט נפש ובמזיד ושש ושמח במעשיו, ועוד הוא מדמה כי אם יבקש סליחה ויעסוק בתורה בקיום המצוות כנתינת צדקה וכיוצ"ב כשיוחד להקב"ה יכופר וסר עוונו, דברור ואמת דלא כן הוא, כי הפורק עול ובד בבד עוסק בתורה הרי שתורתו נעשית לו סם המות, ואומרים לו שקילא טיבותך ושדיא אחיזרא (כתובות דף פ"א ע"א), וממעשיו יונקים ונהנים הטומאה והסמ"א, ובאופן כזה נוח לו שלא נברא.

ומי שיש לו לב נשבר, וגלוי וידוע לפני הקב"ה כי

ביתא, כשתכתוב יו"ד ה"י וי"ו ה"י, שבכל האותיות כשתכתבם במלואם לא תמצא שום אות שיעלה למספר מועט כמו אלו, (כלי יקר בראשית מא, א). והרמו שכאשר להוי"ה הישועה ומתנהג האדם במידת הענוה או אז גם על עמך כשהוא בשפל המצב כנ"ל אעפ"כ ברכתך סלה, ויכול הוא לפתוח לעסוק בתורה ולקיים מצוות ומעשים טובים, ועל ידי כן יזכה לתקן כל מעשיו.

- השמץ ניסה להפעות את אברהם לאמר כי אינו ראוי לקיים את ציווי השי"ת -

והנה איתא בספר 'דבש השדה' (מר' דב בעריש שו"ב בק"ק רישא בגאליציה, מה ששמע מצדיקי דורו) מאמר נורא בשם אש קודש הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע, לבאר עיקר נסיון העקידה לאברהם אבינו, דהנה נודע מפי ספרים וסופרים (ראה בספר הישר באריכות) גודל המניעות שהיו לו לאברהם אבינו ע"ה בשעת העקידה בלכתו עם יצחק לעלותו ע"ג המזבח, שהניח השמץ הר לעומתו, ונהר מתחתו, וכן ניסה לפתותו ולהקשות עליו בנסיונות ובמניעות אחד אחר חבירו, בכדי שלא יוכל אברהם לילך לעקוד את בנו יצחק.

וכאשר ראה השמץ שאחר כל יגיעתו וטרחתו לא פעל מאומה, כי היה רואה האיך אברהם אבינו ע"ה הולך ועושה בשמחה גדולה, ואינו שם לב כלל למניעות שלו, אזי עשה השמץ עוד בחינה אחת אולי יתפוש אותו בדבר הזה להפילו ח"ו, ונדמה לפניו לאיש כשר וצדיק וחסיד איש מורם מעם, ופגע באברהם ונתן לו שלום בדרך כראוי וכנכון, ושאלו להיכן הולך מר, והוא היה משיב אני הולך לעשות רצון בוראי שצוה לי לשחוט את בני יחידי, והיה הוא משיב לו אשריך אברהם שאתה הולך לעשות רצון קונך לך בשלום ובשמחה, אולם ספר נא לי ידידי מנין ידעת שכן הוא רצון הקב"ה לשחוט את בנך, והיה משיב לו בעצמי שמעתי מפי הקב"ה קח נא את בנך וכו', אז אמר לו האיש הנ"ל, אשריך אשריך בודאי זכית לדבר גדול שעדיין לא זכה כמעט אדם מעולם לשמוע דברים מפי הקב"ה בעצמו, עם כל זה גם אני לא אחדל מלגלות לך מה ששמעתי וקבלתי מרבותי שלא כל אדם זוכה לשמוע דבורים מפי הקב"ה בעצמו, ואפילו הוא שומע אל יסמוך על זה כלל כי אולי הוא ח"ו מאיזה צד אחר רח"ל, רק מי שהוא יודע בעצמו שכבר תיקן כל חטאותיו ובפרטי

בנימטריא ר"ם, והורה הכתוב להלחם בקליפה זו שלא להיות חלילה מבעלי הגאווה, לדמות כי כבר השיג ויודע דבר מה, כי באופן כזה הרי שישליכוהו ויטיליהו אותו ואת תורתו בנוקבא דתהומא רבא ויאבד עדי עד בלא תיקון לנשמתו רח"ל. ורק כשיהיה לו לב נשבר וכלפי שמיא גליא כי שפל בךך הוא באמת, או אז יש לו תקוה ותקומה, ואף אם נתרחק עד מאוד מכל מקום הלא הקב"ה לא בזה ולא שקץ ענות עני, ובוודאי יזכה לבוא אל תיקונו השלם.

והיינו דאמר ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי להרבות בתורה ובמצוות אף טרם שיתקן הרע, הוא בתנאי קודם למעשה אשר וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר, כי בחר הקב"ה בהר סיני הנמוך שבהרים והשרה עליו שכירתו, ולא על ההרים הרמים והגבעות כהר תבור והר כרמל אשר התגאו בלבבם שעליהם יתן הקב"ה תורתו לבני ישראל (מגילה דף כ"ט ע"א), דהר סיני מורה על ענוה ושפלות (ראה סוטה דף ה' ע"א וברש"י שם), ופירשו בזה (מדרש שמואל, עמ"ס אבות; נועם אלימלך, פר' לך עה"פ וילך אברהם; וריש פר' בהר; ועוד) אמרם ז"ל (אבות א, א) משה קיבל תורה מסיני, שמשנה רבינו ע"ה קיבל התורה על ידי מדת הענוה שהיה בבחי' הר סיני הנמוך שבהרים שעליו בדייקא השרה הקב"ה שכירתו, וכמו כן בחר הקב"ה במשה מחמת שפלותו ליתן לישראל התורה על ידו, יעו"ש. וכשמתנהג האדם בענוה ובשפלות או אז גם אם הוא עדיין במצב של כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה, וכפוסח על שני הסעיפים, מכל מקום ועשה להם מכנסים בד לבסות בשר ערוה, ועל אף שעדיין לא תיקן כל מעשיו יכול הוא לפתוח בבחי' עשה טוב בקיום התורה והמצוות.

ונרמו זה גם במסורה כ"פ ברכתך, דכאמור בפרשתא דא למדנו ענין זה שהמשיך יצחק עקידא ע"ה שגם מי שעדיין לא זיכך וטיהר נפשו כראוי יכול הוא לפתוח בקיום התורה והמצוות עד שהמאור שבה מחזירתו למוטב, ולזה הסמיכו הפסוק להוי"ה הישועה, ונודע מש"כ בספה"ק כי שם הוי"ה מורה על בחי' ענוה ושפלות, ע"ד דאי' ששם הוי"ה ב"ה וב"ש מורה כי במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו (מגילה דף ל"א ע"א), כי צירף הקב"ה בשמו הגדול יתברך ארבע אותיות שהם במילואם במספר המועט ביותר מכל האותיות שבאלפא

כשאין אני במדריגה הראויה לכך].

אכן תכף ומיד ישב אברהם אבינו את עצמו חלילה לי שיבטל אותי שום דבר מעבודתי, הגם שאמת הדבר שעדיין לא תקנתי הפגמים אעפ"כ מאחר ונצטוויתי על כך מפי הבורא ב"ה, בהכרח עלי לעשות כן. ולא שת אברהם ליבו לדברי היצר שביקש לקררו ולהטותו מקיום רצון ה', כי אם אדרבה גמר בדעתו שמאחר וציווהו הקב"ה לעשות כן הרי אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' (משלי כא, ל), ומוטב ילך ויכנס לגיהנם ויאבד עדי עד ולא יעבור וימרה חלילה רצון השי"ת, עכתוד"ק בתוספת ביאור יעו"ש עוד.

בדבריו אלו לימד אותנו הרה"ק מרימנוב זי"ע לימוד גדול, כי הנה היצר הרע הסוכן בנו מנסה בכל האופנים להסית ולהפיל את האדם מדרך הישרה, ואמנם אין ועתה אלא לשון תשובה, ויגמור האדם בדעתו כאשר חפץ היצר הרע לקררו מעבודת השי"ת לדמות שאינו ראוי להשתמש באיבריו בראשו ובעיניו להגות ולהסתכל באותיות התורה הק' שיהיה 'והאר עינינו בתורתך', והיאך יגש לקיים רצון השי"ת בלימוד התורה הק' וקיום המצות וכו', מאחר שבעוונותיו טימא את פיו כדיבורים אסורים ובמאכלות אסורות, ואף טימא כל איבריו עד שליבו לב טיפש ונשחץ בחמדת הלב לדברים רעים הרהורים רעים ומחשבות זרות ונמוכות, פגם בעיניו ובכל איבריו. כי על אף הכל והגם שידוע שבעבור עסקו בתורה וקיום המצוות ירש גיהנום וכו', אעפ"כ הלא הקב"ה ציוה אותנו לעסוק בתורתו הק' ולקיים מצוותיו, ועל כן מתוך בושה ושברון לבב מאחר ואינו חפץ להיות כאחד מגויי הארצות ולמרוד עוד חלילה במלכות שמים, על כן יעשה מה שבידו ללמוד ולהתפלל ולקיים המצות, וכאשר יעשה כל זה מתוך שברון הלב והרוח או אז שפיר יהיה בידו לפתוח בתשובה גם על ידי שיקדים בחי' 'עשה טוב', ויעלו מעשיו ומצוותיו לדעוא לפני אדון כל.

ועפ"ז יובן מה שהוסיף הקב"ה לאברהם דייקא האות ה"א על שמו, כי כאמור אות זה רומז על שפתח הקב"ה שער ודלת מיוחד לחוזרים בתשובה, שגם מי שלא טיהר וזיכך נפשו כראוי לסור לגמרי מדרך רשע ולתקן כל מעלליו שהוא אינו יכול לשוב ולהכנס מאותו הפתח בו יצא, הרי שהקב"ה חותר לו חתירה בעבור שיוכל לשוב אליו בכל מצב ובכל

החטאות נעורים ששוב אין בו שום חטא ועון בעולם כמו מלאך אזי הוא בטוח שכבוד ה' ידבר אתו, אולם מי שהוא עדיין מסופק אם כבר תיקן חטאות נעוריו בכל מכל כל אזי חלילה לו להביט על דיבור כזה כנ"ל, על כן דוק בעצמך מהיכן היה הדיבור כנ"ל.

עוד הוסיף ויאמר לו הלא על הכהנים נאמר (דברים לג, ה) תומיך ואוריך לאיש חסידיך, וכשעומד הכהן להקטיר ולהקריב על מזבח ה', בהכרח שיהיה לו נפש מטהרה ושיהיה איש קדוש, וכל שכן כשעומד האדם לשחוט את בנו כקרבת לפני ה', שצריך להיות מוזכך וטהור מכל סיג ופגם, ואילו אם אינו ראוי לכך, הרי שחלף שיהיה קרבנו רצוי לשמים, הרי שנמצא עובר על איסור רציחה כאשר נטל נפש בנו שלא כראוי. וכה הכביר עליו דיבורים כגון אלו.

ויהי כאשר שמע זאת אברהם אבינו ע"ה אכן לקח אל לבו דיבורים הללו ועמד בחרדה גדולה כי לגודל ענוותנותו כאשר הוא היה שורש הענוה, כפי שאמר הוא בעצמו (בראשית יח, כז) ואנכי עפר ואפר, ובלבבו היה כחרס הנשבר שאין בידו מעש מאומה ואף לא יזכה להשיג לעתיד, ולזה חשש לדבריו כי לא היה נחשב בעיניו כלל שכבר תיקן, ומעתה היאך ידמה שנצטווה מפי הבורא ב"ה לשחוט את בנו כשאינו ראוי לכך, ובזו התחבולה כמעט הפילו מעט מגודל הזריזות והשמחה שהיה לו עד אז.

[ויתכן להוסיף על דברי קדשו עוד אמרים, עפ"י הנודע מרביה"ק מלובלין זי"ע שאמר ברוב ענוותנותו, שידוע בעצמו שהוא הגרוע והשפל ביותר בכל העולם, ולא יקבל ולא יאמין אפי' כל העולם יאמרו עליו שהוא צדיק, ואפילו אם אשמע ממלאכים ושרפים שאומרים עלי שאני עובד ה' לא אאמין להם, ורק אם אשמע מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו אז אהיה מוכרח להאמין, אולם מכל מקום אדע שרק אותו רגע בלבד כך היה, אבל ברגע הבא אחריו כבר נפלתי ממדרגתי ונעשיתי רשע, עכד"ק (ראה תפלה למושה להרה"ק מהר"מ מסאמבור, פרשת פקודי). ועפ"ז י"ל שהרהר אברהם אבינו בדעתו כי אף ויתכן שאתמול היה במדרגת צדיק, אכן כל זה היה על אותו הרגע שהעיד בו הקב"ה, אולם הלא כבר עבר עלי לילה אחת וכעת הוא יום חדש, ונפל נפלתי ממדרגתי מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ואיכבה אעשה הדבר הזה לשחוט ולעקוד את בני

אופן עדי יזכה לתיקון השלם.

מהאי טעמא התקינו חז"ל כשנעמדים להתפלל לפני הקב"ה לפתוח ולהזכיר זכות עקידת יצחק באמירת פרשת העקידה, כי כשמשכים האדם לבתי כנסיות ובתי מדרשות לעמוד ולהתפלל, הרי שלבו מר בקרבו מי אנכי שאזכה להתפלל, והלא לב יודע מרת נפשו כאשר אפי' תפילה בכוונה פשוטה אינו יודע, ובעוד שלבו לב טפש ונשחץ היאך יוכל להתפלל ולסדר דיבורי תפילה לפני המקום ב"ה. ועל כן פותחים בפרשת העקידה, ורומזים ענין האמור שהלך אברהם אבינו ע"ה במסירות נפש הגם שהכיר בעצמו כי אינו ראוי לשמוע ציווי הבורא ב"ה לעקוד את בנו. ואז עורר ופעל כי ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה (בראשית כב, יד), ומאז ועד עולם בכל מצב ובכל עת כשיעשה האיש הישראלי חשבון נפשו ובלב נשבר ונדכה מתוך בושה והכנעה אשר בושתי ונכלמתי להרים אלוקי פני אליך יעמוד לפני הקב"ה, כי יודע בעצמו שאינו ראוי כלל להתקרב אליו ית"ש בתורה תפילה וקיום מצוות ומעשים טובים, ועכ"ז הוא מבקש ומתחנן אל תשליכני מלפניך להשליכני אל רשת הטומאה ולנוקבא דתהומא רבא, ובוש אני בחטאי ובמעשי הרעים, ומקוה ורוצה אני לעשות תשובה שלימה, הרי שהקב"ה יקבל תשובתו באהבה ויחתור לו חתירה לקבל תשובתו באהבה.

*

עפי"ז יובן מה שהקדימה תורה ופתחה בפרשתן לומר אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, שכאשר ילמד האדם הפרשה ויראה כל פרשת ברכות יצחק ליעקב אשר נטל יעקב הברכות בערמה, ובעוד שיצחק ביקש לברך את עשיו לבש יעקב בגדי עשיו החמודות ונטל הברכות בערמה. והדבר תימה דהלא גם צדיקים אשר היו קטנים הרבה ממדרגתו של יצחק עקידא ע"ה לא היו יכולים לרמותם, ומיד כשנכנסו אליהם הכירו במהותם של הבאים בצל קורתם, והיאך סיבב הקב"ה ענין זה שיבוא יעקב בערמה ויטול הברכות. על כן הקדים ואמר אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק והם יעקב ועשיו האמורים בפרשה, שכל ענין פרשתא דא הוליד אברהם אבינו ע"ה אשר הוא יסד וחוקק הנהגה זו לכלל ישראל עד עולם שמתוך הכנעה ושברון הלב

יגש האדם לקיים המצוות אף טרם תיקן מעשיו בבחי' סור מרע.

ואף יצחק כאמור קבע הנהגה זו, ומהאי טעמא ביקש לברך את עשיו ואמר לו 'וצא השדה' שיפתח בקיום המצוות בבחי' 'עשה טוב' ובאופן כזה יזכה לתשובה שלימה, ואף שבאמת לגבי עשיו לא יתכן כלל ענין זה, כי הוא יאבד ויעקר לגמרי, כאשר יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו (עובדיה א, כא), אמנם לגבי בני ישראל עד סוף כל הדורות נחקקה באותה העת הנהגה זו.

ולזה מיד כשפתח כאן הכתוב ואמר ואלה תולדות יצחק בן אברהם ויחפוץ האדם להבין ולדעת כל ענין פרשת יעקב ועשיו האמורים בפרשה, היאך עלה ביד יעקב ליטול הברכה בערמה בשליחות רבקה אמנו ע"ה, אשר ורבקה שומעת (בראשית כז, ה) ברוח הקודש (תנחומא פרשתן, י), דכל זה הוא יען אשר אברהם הוליד את יצחק, ופירש"י לאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם אח"כ הוליד את יצחק, היינו שהוסיף לו הקב"ה האות ה"א להורות על ענין זה שהקב"ה חותר חתירה ופותח שער מיוחד לשבים בתשובה. ומעתה כשם שאברהם אבינו בעצמו לא הביט כלל בעצמו ואף שדימה כי אינו ראוי ועדיין לא תיקן מעשיו, מכל מקום ידע שמוטל עליו לקיים רצון הבורא ית"ש בכל מצב ובכל עת, כמו כן כל בני ישראל לדורות עולם יש בידם לפתוח בבחי' עשה טוב לקיים מצוותיו ית"ש גם אם עדיין לא תיקנו כל מעשיהם ומעלליהם.

ויורמו גם בברכות יצחק שאמר (בראשית כז, כח) ויתן לך האלוקים, ובמדרש (ב"ר סו, ג) ויתן ויחזור ויתן, רמז בזה שיתן הקב"ה ויצוה מברכותיו לאדם גם אם כעת עדיין אינו ראוי ואין מצוותיו ומעשיו מאומה, כי הוא שקוע במקום נמוך עד מאוד, אכן מאחר ופותח כעת בקום ועשה בקיום מצוותיו ית"ש, הרי שסוף כל סוף יזכה לבסוף לעשות התשובה הראויה בשלימות, ואז אז יזכה יעלו המצוות לפני הקב"ה לריח ניחוח.

*

כל דברי אלו מכוונים הם רק לעצמי, כי הלא אפי' לבעל דין מותר ללמד זכות על עצמו (סנהדרין פ"ו מ"א), ואין דברי נסובים כלל אל בחורים קדושים

הבורא ב"ה, הרי שהקב"ה מקבלו באהבה לרחמים ולרצון, וזכות זה מגין עליו ועל כל הישוב ועל כל עם בני ישראל.

ירומם השי"ת קרן ישראל ויכרית כל מריע לנקום נקמתו בכל הגויים, עד שיקויים היעוד 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה'. יעזור השי"ת לכל בני ישראל ויוכלו לישב במנוחה ושלוה השקט ובטח, ויאיר עליהם אור חדש אור רוחני משמי שמי מרום, אור טהרה ורוח תשובה, וכאשר רואים בחוש בימים אלו היאך שמעוררים אותנו מן השמים, כשרבים וטובים קיבלו עליהם עול מלכות שמים כל אחד כפי השגתו, כשהם חפצים להתנהג כראוי, ועל ידי כל הקבלות והמחשבות הטובות הללו נבראים מלאכי עליון העומדים על המשמר להגן ולהליץ יושר בעדינו, ובזכות זה יתרבה האורה והשמחה בכל בתי בני ישראל, ונזכה לקבל עלינו עול מלכות שמים שלימה, ולגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

ואברכים יקרים השמורים מכל, כי בוודאי תורתם מאירה בכל העולמות, ובעת הזאת הרי שרק זכות התורה והתפילה היא שמגינה על בני ישראל, כי אין לנו שיור רק התורה הזאת. וכאשר בני ישראל זקוקים לרחמי שמים מרובים אחרי שדם בני ישראל ניגר כמים, והגויים ימש"ו קיימא עלן ככסלא לאוגיא מכל עבר ועבר, הרי שאין לנו עצה אחרת לזכות לשמירה מאת שומר ישראל השומר שארית ישראל זולת על ידי הגברת כח התורה, וכדאמרו חז"ל (מכות דף י' ע"א) עומדות היו רגלינו בשערך ירושלים (תהלים קכב, ב) בשביל שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה, ואחר גלות ארוכה ומרה וקשה כל כך, הרי שבכל מצב ובכל אופן כשהאישי הישראלי עוסק בתורה ומתפלל לפני הקב"ה ברצותו לזכות לקרבת אלוקים, והוא מבקש ומתחנן עזרני נא אבי שבשמים שאזכה להיות מבני היכלא דמלכא, וגלוי וידוע לפני הקב"ה כי רצוננו לעשות רצונו, וכל בני ישראל עז רצונם וחפצם לעשות רצון שמים רצון

יום ראשון פר' ויצא ו' כסלו

בערב קיבל מרן שליט"א קהל. באמצע נכנס לקו"פ הגה"צ רבי חיים צבי מייזליש שליט"א ראש ישיבת סאטמאר בב"ב, לרגל שמחת נישואי בנו נ"י, וזהו תוכן השיחה:

ר"י סאטמאר ב"ב: ב"ה אווזים לפני חתונה של הבן הצעיר... **מרן שליט"א:** צריך לתת על זה שבח והודיה מיוחדת להשי"ת... אמנם אין יוצאים יד"ח עם הבנים וצריכים להמשיך עם הנכדים בעז"ה...

חותני זצ"ל היה אומר, שבתורה מצינו (דברים ד, ט) והודעתם לבניך ולבני בניך, ואם כן הלימוד עם הנכדים הוא חיוב מן התורה, ולזה צריכים להוסיף הידור מצוה והוא ללמוד עם הנינים...

ר"י סאטמאר ב"ב: הייתי פעם בשמחת נישואין אצל ניין של הגה"צ רבי שמואל אונסדורפר זצ"ל, והוא היה במצב רוח מרומם כמו שהיה תמיד... ובקשתי ברכה שגם אני אזכה לחתן נינים, ובירך אותי...

בדור שלאחר המלחמה היה זה יקר המציאות שיהיה לילד זיידע'...

מרן שליט"א: כשהייתי בחיידר ידעו על ילד אחד שהיה לו זיידע'...

ר"י סאטמאר ב"ב: לאבי שליט"א היה זיידע כ"ק האדמו"ר רבי יוסף מדעעש זצ"ל, חותנו בזיוו"ש של אביו הגה"צ אב"ד אוהעל זצ"ל.

מרן שליט"א: בא סנחריב ובלבל את העולם... כיום כמעט כל אברך הוא כבר זיידע ב"ה...

ר"י סאטמאר ב"ב: ב"ה. הדור של היום מדברים

מהמלחמה כמו שמדברים על שפאניא... אנו הדור השני, אבל כשהיינו צעירים, כשמצאו שני יהודים מדברים בין מנחה למעריב דברו על המלחמה, היכן אני הייתי והיכן אתה הייתי... חיו עם זה. אחרי חג השבועות היו הרבה יארצייטן של יוצאי אונגריין, והיו מריבות על המנינים...

בשנת תש"מ ביום ב' של יו"ט שבועות ערך זקני כ"ק האדמו"ר הברך משה מסאטמאר זצ"ל הכנסת ספר תורה בויליאמסבורג לט"נ כ"ק דודו זצ"ל, ובאותו עת ירד גשם עז, וכאשר הגיע למקום תהלוכת ההכנסת ס"ת, אמר בשברון רוחו: 'אזוי בין איך אנגעקומען אין דעם טאג קיין אוישוויץ, כ'האב געטראגן א קינד אויף די הענט (א' משלשת ילדי שנועקה"ש עם אמם הרבנית הצ' ע"ה הי"ד), א לעבעדיגע ספר תורה... מחמת הגשמים היו שרצו לדחות את המעמד ליום המחרת, ואמר זקני הברך משה זצ"ל: בשעתו לא עצרו הגשמים את הרשעים לבצע את זממם...

הוא היה הולך עם מטה בידו עוד לפני המלחמה [אז היו הולכים כך גם האברכים], וכשהגיע לאושוויץ לקח לו מנגלה יש"ו את המטה, ומאז לא השתמש זקני עם מטה, ואף שהיה חלש שסבל על הגב והלב, אבל זה הזכיר לו את... ואפילו בשנותיו האחרונות כשבקשו שילך עם מטה לא רצה.

מרן שליט"א: הוא זכה שנשארו ממנו דורות... זה היה יקר המציאות... כמה הגיעו לאושוויץ ולא זכו לזה.

חותני זצ"ל סיפר שמע מהגה"צ מווייטצן זצ"ל הדרשה הראשונה שאמר לאחר המלחמה בלונדון,

רבי שלום אליעזר להזכיר אותו, והוא אמר לה שילך ויתייצב אבל לא יגייסו אותו. וכן עשה, שנסע לשם להתייצב, ואולם לבסוף לקחו אותו וגוייס לצבא. וכשראו בבית שהוא אינו חוזר הבינו שגייסו אותו, ונעשה שם בהלה גדולה, ואולם לאחר כמה ימים הוא שוחרר במפתיע וחזר לביתו, וסיפר שהצבא היה צריך אז רק מספר מסויים של חיילים, ולכן שחררו את כל הנותרים, וכיון שלו היתה משפחה גדולה עם הרבה ילדים שחררו אותו. ואחר כך שמעו שבאותו זמן שהיה מגוייס, הסתובב רבי שלום אליעזר בבית מדרשו כשהוא נסער ונרעש על כך שגייסו את נפתלי... והנוכחים שם לא ידעו כלל במה המדובר.

הרה"ח ר' ישראל דוד ווייס שהיה בדחן בחתונות התגורר אחר המלחמה בארה"ב. לפני המלחמה כשהיה פעם בחתונה שרבי שלום אליעזר היה שם, והזמין אותו בגראמען למצוה טאנץ, הוא היה מוכשר לזה מאד... וכאשר קם רבי שלום אליעזר לרקוד, ביקש ממנו ר' ישראל דוד ברכה, ואמר לו רבי שלום אליעזר: שלא ישלטו בך הידים שלהם... וסיפר ר' ישראל דוד, שבמשך כל הזמן שהיה במלחמה, כאשר הרשעים היו מכים ללא שיעור על ימין ועל שמאל, מעולם לא קיבל שום מכה מהם ולא נגעו בו לרעה! הידים שלהם לא שלטו בו...

מֶרֶן שְׁלִיט"א: אצל מֶרֶן אַדמו"ר זי"ע היה מונח מכתב מהרה"ק רבי שלום אליעזר זי"ע, שבו כותב בתוך הדברים שלאביו מֶרֶן הדברי חיים היה חשק גדול לעלות לארץ ישראל... זה היה חידוש אצל מֶרֶן אַדמו"ר זי"ע.

ר"י סאַטמאַר ב"ב: הרה"צ רבי יחזקאל דוד הלברשטאם זצ"ל בנו של הקדושת ציון מבאבוב זצ"ל הי"ד, הסתובב הרבה אצל זקנו רבי שלום אליעזר, ואמר לו שרצונו לנסוע לארץ ישראל, ושאל אותו נכדו להיכן הוא רוצה לילך בא", והשיב לו שאינו יודע אבל לא לירושלים... ושאל אותו לסיבת הדבר, ואמר משום שזה פלטרין של מלך בחורבנה ולשם אינו רוצה לילך... ואמר בשם אחיו הרה"ק משינאווא זי"ע שאינו מבין איך ירא שמים מסוגל להתגורר בירושלים...

מֶרֶן שְׁלִיט"א: אכן תלמידי הבעש"ט שעלו לארץ ישראל לא התגורר בירושלים.

ר"י סאַטמאַר ב"ב: והלכו לגור בטבריה. מֶרֶן זי"ע נתן לאחר המלחמה השם 'צבי' אף שהיה לו בן 'חיים צבי' לפני המלחמה. זקני כ"ק האדמו"ר הברך משה זצ"ל לא נתן את אותן השמות. **מֶרֶן שְׁלִיט"א:** אולי לכן צירף עוד שם ולא נתן 'צבי' לבד. אף פעם לא שאלתי אבל כך הבנתי.

לנכדו הראשון נתן השם 'יחזקאל שרגא ברוך', ואמר שאביו היה חסיד שינאווא ונסע לשינאווא.

ר"י סאַטמאַר ב"ב: אני קרוי הראשון 'חיים צבי' על שם זקני העצי חיים זצ"ל מלאחר המלחמה. גם הגה"צ רבי אברהם חיים הלברשטאם שליט"א מלוס אנג'לס קרוי על שמו, אבל לא בשמו המלא... בעת

והיה חוזר עם הניגון שהיה אומר, ופירש "כל עצמותי", זה שאני עומד כאן עם כל עצמותי, "תאמרנה ה' מי כמוך", שרק בעזר ה' קרה לי הנס הזה, ואין זה בכוחי ובזכותי, אלא הכל מסייעתא דשמיא.

ר"י סאַטמאַר ב"ב: כשהיה שם בלונדון הלך לשיבתו של הגאון רבי משה שניידר זצ"ל, והפריע לו מאד שבחורים הלכו עם בלורית, והוא צעק על זה. ואמרו שם שהיהודי הזה איבד את הכל ומפריע לו עוד שהולכים עם בלורית!...

הרב מווייטצן הרי היה אמור להיות מחותן עם מֶרֶן זי"ע... שהיה אמור שיקח לחתן את בנו הגדול הבחור הק' ליפאל'ע ע"ה הי"ד.

מֶרֶן שְׁלִיט"א: הרה"ק רבי שלום אליעזר זי"ע הציע השידוך, ואמר מֶרֶן אַדמו"ר זי"ע אמר שמסתמא רצה לעשות לו טובה בזה, כי צאצאיו של הרב מווייטצן נשארו בחיים ואולי עי"כ היה בנו נשאר בחיים.

הוא נסע לראות את ליפאל'ע בסוכות בראצפערט. **ר"י סאַטמאַר ב"ב:** הוא היה שם בחג הסוכות תש"ד בראצפערט, והרב מווייטצן היה שם, אבל דברו על השידוך כבר לפני זה.

שמעתי מהרה"צ רבי לייבל סטעמפל שליט"א (נכד כ"ק בעל הקדושת ציון מבאבוב זצ"ל הי"ד), שבחג הסוכות האחרון בשנת תש"ד גם היה בצל זקנו הרה"ק רבי שלום אליעזר זי"ע, וכיון שהיה בעל אזרחות פולנית היה צריך להסתיר עצמו, וזקנו אמר לו שאם ישאלו אותו מי הוא, יאמר שהוא ממשפחת נכדו הרב מסלאטפינא (הגה"ק רבי חיים יצחק אייזיק הלברשטאם זצ"ל נכד הרה"ק מבארדיוב זי"ע וחתנו של העצי חיים שהיה חתנו של רבי שלום אליעזר). ורבי לייבל זכה להנצל מהמלחמה, ובמשך השנים השתדך כמה פעמים עם צאצאי הרב מסלאטפינא, והוא תולה זאת בדבריו של רבי שלום אליעזר...

מֶרֶן שְׁלִיט"א: שמעתי מהרה"ח ר' חיים יהודה קליין ז"ל... **ר"י סאַטמאַר ב"ב:** הכרתי אותו בצפת, הייתי אצלו כמה פעמים...

מֶרֶן שְׁלִיט"א: וסיפר לי שאביו (הרה"ח ר' יצחק הערש) ז"ל התגורר בסמיכות לראצפערט, והיה לו חווה עם בהמות ועופות וכו' ודרכו היה להביא לביתו של רבי שלום אליעזר'ל חלב וגבינה ועופות וכו', והיה מאד מקורב אליו. כאשר התגברו הצרות נכנס אביו עם כל בניו אל רבי שלום אליעזר'ל והתחיל להתחנן על נפשו ועל נפש בניו, שהיו לו הרבה ילדים, אבל רבי שלום אליעזר'ל לא ענה לו מאומה, ולפתע הראה על הבן ר' חיים יהודה שהיה ילד, ואמר: ער וועט בלייבן... וכך הוה, שמכל בני משפחתו נשאר רק הוא בחיים. שמעתי זאת ממנו כמה פעמים, והיה מספר זאת בבכי ובהתרגשות.

ר"י סאַטמאַר ב"ב: מֶרֶן שְׁלִיט"א מכיר את בני משפחת גראס... **מֶרֶן שְׁלִיט"א:** שהיה להם דפוס בארה"ב...

ר"י סאַטמאַר ב"ב: אכן, ולפני המלחמה הם התגוררו בדעברעצין, ואביהם (הרה"צ רבי נפתלי גראס זצ"ל אדמו"ר מבערבעשט) קיבל קריאה לגיוס לצבא, ונסעה אמו אל

נתנו דרשה גישאנק שיתנו, אבל את זה תעשו אצל ההונגערישע יודן, שכן אצל הגאליציאנע יודן אתם יכולים ללכת חודש שלם ולא תקבלו כלום... ואחלו מרן שליט"א מברכות קדשו לקראת השמחה ונפרדו לשלום.

יום שני פר' ויצא ז' כסלו

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחרו הבר מצוה דוד יצחק נ"י בן הר"ר אברהם צבי ארנפלד מביתר (בהג"ר משה מביתר), ולהבחור הבר מצוה חיים ברוך נ"י בן הרה"ח ר' ישראל אברהם שנק מחיפה (ב"ר יוסף יהונתן מנכ"ל מוסדותינו הק' בחיפה). אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר צבי מושקוביץ מפעיה"ק (בה"ר מיכאל אליהו מק. הבעש"ט, ו"ר פנחס מרדכי גליק מפעיה"ק).

בערב סידר מרן שליט"א חופה וקידושין אצל החתן החבר צבי אלימלך יחיאל מיכל נ"י בן הר"ר שמעון זאב גרוסמן מפעיה"ק (ב"ר ישראל מרדכי ממאנסי, וחתן להבחל"ח ר' פאביל שר ע"ה), ע"ב הרב אהרן מרדכי גרין מפעיה"ק (בהג"ר יעקב קאפיל שליט"א מפעיה"ק, וחהג"ר יהודה צבי גלנץ שליט"א רב ביהמ"ד אמרי דבש בנתניה).

אח"כ קיבל מרן שליט"א קהל, באמצע נכנסו קבוצת רכזים מארגון 'זה לזה' יחד עם יתומים מאזור הדרום, כשחלקם התייתמו אך לאחרונה בטבח הנורא שאירע ביום שמח"ת.

כ"ק מרן שליט"א התעניין בפרטות על המצב באופקים בימים אלו, חברי המשלחת הציגו בפני מרן את רכז העיר הרב חיים מור יוסף המתגורר ופועל בעיר. ופתח מרן שליט"א בדברי חיזוק, וזהו תוכנם:

להבין את דרכי הקב"ה איננו יכולים, אנו קטנים מכדי להבין ואין אנו מסוגלים להבין כיצד הוא מנהל את עולמו. אבל הלא הוא אבינו אב הרחמן ובוודאי כוונתו אך לטובה, ובהגיע העת המקווה או אז נבין הכל, ואז יקויים הפסוק (תהלים קכו, ב) אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רינה, כל מה שבכינו עתה יתגלה לעינינו כטוב, וימלא שחוק פינו על עצם הדבר שבכינו, כי אז יגלה עינינו והכל יהיה בהיר וברור כי כך היה צריך להיות וכך נקבע בסדר הבריאה מבריאת העולם.

אכן זהו ברור ללא ספק, כי כל אלו שמתחזקים למרות הכל, ולמרות ההסתר פנים הגדול הריהו מתחזק באמונת אומן בהקב"ה שיודע שכל מה דעביד קוב"ה לטב עביד, הרי שאלו יהיו הראשונים לזכות לשמחה בביאת המשיח. כי מי שבעולם הזה עמד בנסיונות הקשים והתגבר על צער ועל כל הקשיים בהתחזקות באמונה, הרי שהשמחה אצלו תהיה כפול ומכופל.

וזהו הטעם למנהג ישראל מאז ומעולם בכל העדות והחוגים שבשעה שמייחדים שמו בקריאת שמע מניחים הידים ומכסים העינים. כי בשעה

הברית שלי אמר זקני הברך משה את הברכות היה שרוי בשמחה ובהתרוממות, וכשהגיע ל'ויקרא שמו בישראל', אמר מיד השם 'חיים צבי', ולא הסתובב כלל אל אבי לשמוע ממנו את השם... כמובן שזה היה מדובר כבר קודם לכן...

מרן שליט"א: מרן אאדמו"ר זי"ע כמעט ולא הזכיר את בניו מזיוו"ר. פעם אחת אמר לי, אתה יודע כמה ליפאלע שלי ידע בשנותיך...

ר"י סאטמאר ב"ב: אבל כן נתן שמות למוסדות על שמם. אחרים גם את זה לא עשו.

ב"ה מה שיש היום, לא האמינו אז שזה מה שיהיה... **מרן שליט"א:** זה מעל לדרך הטבע, כמה שהיה הסתר פנים אבל התקומה הוא הרבה יותר מעל לטבע...

ר"י סאטמאר ב"ב: זקני הרב מאוהעל זצ"ל היה זייער א ערליכער, וחזר לאוהעל לאחר המלחמה, יחד עם ש"ב כ"ק האדמו"ר רבי ישכר בעריש רובין מקרעסטיר זצ"ל [חתן אחיו הגה"צ אב"ד סארוואש זצ"ל], ושם אספו את הספרים ושלחו לאמריקא, וכשהגיעו לאמריקא התחלקו בספרים, והיה שם ש"ס וכן חסידשע ספרים, ואמר זקני לאדמו"ר מקרעסטיר, אתה תקח את הש"ס ואני אקח את הזרע קודש. ואמר לו, הרי הש"ס זה הרבה יותר ספרים... ענה לו זקני, שהוא רוצה לבנות בית עם ילדים, ובעוד שאת הש"ס ידפיסו מחדש אבל 'זרע קודש' איני יודע... ולכן רצה זאת.

מרן שליט"א: כאשר מרן אאדמו"ר זי"ע רצה להקים היימישע ישיבה באמריקה מיד לאחר המלחמה, בשנת תש"ז, אמר לו איזה אדם נכבד שם, שכאשר יצמחו לו שערות על כף ידו אזי יעלה בידו להקים חסידישע ישיבה באמריקה, וטען שאין זה מקום מתאים וכו'... ומרן אאדמו"ר זי"ע אמר שבדרך הטבע היה אותו אדם צודק, אבל יש את ההנהגה למעלה מדרך הטבע, של חס ושלום שתשתכח תורה מישראל.

ר"י סאטמאר ב"ב: הרי הבחורים אז היו נראים לאחר כמה שנים שלא פתחו גמרא ולא למדו...

מרן שליט"א: וגם כאן בארץ ישראל היו נסיונות קשים מצד הכיתות השונות, והיה אז מצב שכמעט אין בית שאין שם מת.

ר"י סאטמאר ב"ב: הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל מירושלים אמר לי, שרוב הכיתה שלמדו אתו, נפלו ולא נשארו...

והגיש הזמנה לרגל שמחת נישואי בנו שיחי'.

מרן שליט"א: המחותרים קרובי משפחה (הכלה נכדת כ"ק אדמו"ר מדעעש שליט"א)...

ר"י סאטמאר ב"ב: יש מילתא דבדיחותא, שדודי כ"ק האדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצ"ל מצא פעם את האדמו"ר מנאסויד זצ"ל בבית המדרש דבאבוב באמצע השבוע והלך עם בגדי שבת, ושאל אותו למה הולך עם בגדי שבת באמצע השבוע, וענה לו שהוא באמצע שבוע של שבע ברכות. אמר לו, למה הולכים כל השבוע עם שטריימל, להזכיר לכל אלו שעדיין לא

זכר מעשה הצלת נפשות בימיו, עד שיודיעוהו שעל ידי שקיים מצוה אחת ובאותה שעה בקצה העולם ארבה סכנה לאנשים מישראל ע"י רשעים ארורים, ומחמת סיבה ניצל מידם, כשכל סיבת ההצלה הוא רק בגין אותו המצוה שקיים אדם זה בביתו שעסק בתורה ולא נכנע ליצרו הרע. ובאמת שכן כבר אמרו חז"ל (קידושין מ, ב) לעולם יראה האדם כל העולם כולו חציו זכאי וחציו חייב עשה מצוה אשריו שהכריע עצמו ואת כל העולם לכף זכות וכו'.

ולזה דווקא כשמתגברים במצבים הקשים הללו, הרי שזה גופא מהווה שמירה גדולה הן למשפחה והן לכל עם בני ישראל באשר הם. והקב"ה ישמור צאתכם ובואכם מעתה ועד עולם, שלא תדעו עוד מצער, ויתרבו השמחות אצלכם ובבתיכם, ותגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים, ונשמע תמיד רק בשורות טובות.

לאחר מכן, התעניין כ"ק מרן שליט"א בשמו של כל ילד, שאל לגילם ובירכם מעומק הלב להתעלות מעלה מעלה בתורה וביראת שמים, וברכה והצלחה בכל אשר יעשו. כשעברו כמה שהם בשנת הי"ד לחייהם, אמר מרן שליט"א כי י"ד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור' (שמות יז, טז), בשנה אחרי הבר מצוה זה השנה שאפשר להשפיל ולהכניע את עמלק ביותר.

בסיום האציל מרן שליט"א מברכות קדשו לרכזי הארגון, ואמר: חז"ל אמרו (ב"ב יא, א) המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, מרן אאדמו"ר זי"ע אמר לי פעם תחת אחד השיחים, שאם הדברים נאמרו על המציל נפש אחת בענייני גשמיים, הרי שעל אחת כמה וכמה בענייני רוחניות, שיזכו בגין זה לשכר עצום. ובירכם בסייעתא דשמיא במפעלותיהם הברוכים.

יום שלישי פר' ויצא ח' כסלו

אחר תפילת שחרית נערך שמחת הברית לבן הר"ר שלום רוטנברג מירושלים. אח"כ הגיש הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דומו"צ קרית צאנז ורא"כ במרכז התורה, את ספרו החדש שו"ת ישיב יצחק' חלק נ"ג.

כן נכנסו ראשי גבאי המעמדות הרה"ח ר' אלכסנדר משה בלומנטל הי"ו והרה"ח ר' נתן יונה וימר הי"ו והגישו את שמות נותני דמי המעמדות ואת שקלי הקודש, והאציל מרן שליט"א מברכות קדשו לכל הנותנים, לרוב סייעתא דשמיא, וישועה דלעילא ושיתברכו בכל הברכות והשפעות טובות לכל אחד ואחד, ושמחות עולם על ראשיהם תמיד.

בערב סידר מרן שליט"א חופה וקידושין אצל החתן משה יוסף מאיר נ"י בן הרה"ח ר' בנימין זאב וולנר מביתר (ב"ר חיים שלמה מאלעד), ע"ב העסקן הרה"ח ר' יהודה יחיאל שפירא מנהל מרכז התורה והחסד פעיה"ק (ח"ר אליעזר בריל מפעיה"ק).

אח"כ קיבל מרן שליט"א קהל. אחר תפילת ערבית יצא מרן שליט"א לקידוש לבנה. בסיום אחר ריקוד

שואמרים 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', ומעידים על ייחוד שמו, שהוא אחד יחיד ומיוחד ומנהיג את העולם, הרי שאנו מורים באצבע שאין אנו מסוגלים לראות ולהבין דרכי הנהגתו ית"ש. וכמו שנא' (שמות לג, כ) כי לא יראני האדם וחי, ומשמע שכל זמן שהאדם חי אינו יכול לזכות לראות ולהבין. אנו חיים באפילה, במעין עיוורון, ועכ"ז אנו מאמינים. ואמונה היא דווקא בדבר שאיננו יודעים אותו בוודאות, ובכל זאת מאמינים, כי מה שיודעים הרי זה בגדר 'ידיעה' ולא בגדר 'אמונה'.

ואנו מאמינים שהקב"ה ברא את העולם בטרם כל יציר נברא, הוא מנהל את העולם בכל ענין וענין קטן כגדול, ואנו מאמינים כי לבסוף יתברר הדבר כרחמים וחסדים וכדבר טוב, ואף שכעת אין אנו מסוגלים להבין היאך יש בדבר הזה טובה, כשנמצאים בשפל המצב ממש, וכגון שחסר אחד מההורים שהוא צרה גדולה, עכ"ז לבסוף כאמור יתברר כדבר שטובא גניז בגוויה.

הקב"ה הוא אבי יתומים, והדבר ידוע ובוודאי גם הפעילים בארגון קדוש זה של 'זה לזה' גם נתקלו וראו זאת, אצל משפחות כאלו שאחר השבירה והנפילה הגדולה בפטירת אחד ההורים, הרי שכל הילדים פרחו וגדלו ב"ה למעלה למעלה, כי הקב"ה משגיח עליהם ומסייע בעדם בהשגחה מיוחדת.

ללא ספק אנו מתקרבים לימות המשיח, ועומדים ברגעים האחרונים, הקב"ה בוחר את קרבנותיו מהטובים ביותר, ורק לפניו גלוי וידוע הטעם ואנו אין חפצים להבין, אכן לעתיד לבוא במהרה בימינו, ונזכה לראות בתחיית המתים, אז נראה את הזוהר והאור שיקרון על פניהם, כי הם נהרגו ל"ע רק משום שהם יהודים. אז, בבוא הגאולה, נראה את הטוב הנגלה. ובזה נוכל להתחזק שוב ושוב.

[וגם בזמן הזה, הרי שברור הדבר כי אלו שנהרגו על קידוש ה' הרי שהם עומדים וניצבים במקום גבוה מאוד בשמים ממעל, וטוב להם בעולם העליון, עד שאינם חפצים כלל לשוב להאי עלמא. ואכן לנו אלו שנשארו כאן בעולם התחתון הדבר קשה עד מאוד. ואמנם הדבר ברור כי האב מביט תמיד מלעילא לראות ולהשגיח על צאצאיו בעינא פקחא].

שומר ישראל שמור שארית ישראל שיהיה שמירה דלעילא שלא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, ובוודאי אין אנו סומכים על בשר ודם, אלא אנו יודעים שיש מי שמסובב את כל הסיבות, והדבר ברור שכל מצוה ומצוה שיקיימו ויעשו, כל ענין ודבר טוב שמקיימים אם זה בעניינים שבין אדם למקום ואם זה בעניינים שבין אדם לחבירו כמילה טובה ועידוד וכו', וכל זהירות שנזהרים שלא לבוא לידי חטא ועבירה, הרי שבזה נברא מלאך המגן ומציל.

מרן אאדמו"ר זי"ע אמר פעם כי יתכן ויהיה אדם שכשיבוא לבי"ד של מעלה אחר אריכות ימיו ושנותיו ויהפכו בזכותו, אז יודיעו לו כי יצא זכאי בדין יען אשר הציל כמה נפשות מישראל, והוא לא ידע ולא

'טובים מאורות' עברו הקהל לברכת א גוט חודש.

יום רביעי פר' ויצא ט' כסלו

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה ידידיה נ"י בן הרה"ח ר' יואל לוק מפעיה"ק (ב"ר בן ציון גבריאל מפעיה"ק).

מפעיה"ק (ב"ר יהושע העשיל ז"ל מירושלים, וחתן להבחל"ח ר' יצחק שלמה הרשקוביץ מפעיה"ק), ע"ב הרה"ח ר' דוב אריה בירנבוים מפעיה"ק (ב"ר יחיאל דוד משיכון סקווירא). אח"כ קיבל מרן שליט"א קהל.

יום חמישי פר' ויצא י' כסלו

אחר תפילת שחרית נערך שמחת הברית לבן הרה"ח ר' מנשה ברנט מפעיה"ק (בן הג"ר מרדכי שליט"א דומו"צ קרית צאנז).

בערב סידר מרן שליט"א חופה וקידושין אצל החתן חיים נ"י בן הרה"ח ר' דוד אליהו וורובל

בחצרות קדשינו

מנהל המוסדות הר"ר יחזקאל רייך הי"ו מוסר לנו, כי אלו המבקשים להצטרף לדבר מצוה ולהיכלל בה'כוללות קויטל' ניתן להתקשר בטלפון 050-4140102 או במשרדי המוסדות 03-7524102 ויזכו אף הם ויעלה זכרונם לטובה ולברכה.

המגבית השנתית שע"י מוסדות צאנז בני ברק: המוני אנ"ש כבר הצטרפו לתמוך במשיבים מלחמה שיערה בימים אלו בעיצומו של ימי המגבית השנתית המיוחדת שע"י מוסדות צאנז בני ברק לטובת עמלי התורה מציינים בהנהלת המוסדות בסיפוק רב את ההצלחה המפתיעה שהגיע לשיאים חדשים והמוני אנ"ש כבר הצטרפו לדבר מצוה.

סיומי מסכתות

במסגרת ידיעת הש"ס שע"י כוללי הש"ס

בהתרגשות מיוחדת נאספו ובאו עמלי התורה הלומדים במסגרת ידיעת הש"ס - 50 דף לחודש, שע"י כוללי הש"ס בקרית צאנז נתניה למסיבה של מצוה, סיום מסכתות שזכו לסיימם החודש פסחים ביצה ונזיר. ולציון מלאות שנה שלימה למסגרת החשובה שהקים כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, קבוצה עילית של ת"ח שנקראו אל הדגל להצטרף למשימה החשובה של לימוד וידיעת הש"ס בלימוד של 50 דף גפ"ת מדי חודש ובחודשי החזרה על 150 דף. תלמידי חכמים אין להם מנוחה, וקבוצה זו קיבלו עליהם עול

בעת אשר יושבי ארצנו הקדושה זקוקים לשמירה יתירה להפר עצת אויבנו הזוממים להשמידנו רח"ל, ועמלי התורה יושבים בבית המדרש ומקיימים משמרות ועומדים בחזית יום יום שעה שעה להגן עלינו מאומה הרשעה, ולקראת ימי החנוכה נתמוך בהם ובתורתם.

כאמור, רבים מאנ"ש כבר הזדרזו להצטרף ולעמוד לימין עמלי התורה, ויזכו להיזכר בזכרון קדוש ביום גמר החותם ב'כוללות קויטל' אשר יוגש אל מול פני המנורה הטהורה כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לפקודת ישועה ורחמים ביום המסוגל 'זאת חנוכה'.

הצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, קדם האי גברא רבא, מרביץ תורה ויראה, מורה ודאין, לן בעומקה של הלכה, נודע לשם ולתהילה, ה"ה

הגאון רבי **יצחק אונסדורפר** שליט"א

רב ור"מ קהל שבילי דוד בליקווד

לרגל השמחה השרויה במעונו שמחת הולדת הבן נ"י

במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב לאביו

הגאון רבי **ישראל** שליט"א - רב ור"מ בויליאמסבורג ומח"ס שפתי ישראל

ולחותנו הגאון רבי **אהרן זילברשטיין** שליט"א דומו"צ צעהלים

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, כי יזכה לראות דורות ישרים ומבורכים,

מתוך נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סיד"ש ושובע שמחות עד ביאת ינון בב"א

לעמוד בהצלחה ברוב סייעתא דשמיא במשימה הקדושה שקבלו ללמוד ולדעת כל סדר קדשים. ראה"כ שליט"א הוסיף שנית בדברי תורה בגודל חשיבות לימוד סדר קדשים שהיא תורה לשמה, והביא מדברי מרן הבעש"ט ומצדיקי הדורות זי"ע שהפליגו בסגולת לימוד סדר קדשים.

שיעור מאלף בינה נמסר ע"י האורח הרה"ג ר' ישראל אייזנבלט שליט"א ראש כולל ישיבת הכהנים ללימוד קדשים בעיה"ק ירושלים בהלכות עשיית והקרבת המנחות, ומעשה הקמיצה שהיא מעבודות הקשות שבמקדש, וסדר אפית מאפה תנור, בצורה מוחשית הדגים בטוט"ד בפני כל הציבור בסולת ושמן סדר אפית המנחות במחבת ובמרחשת. שעה של קורת רוח בלימוד מעמיק ויסודי בהלכתא למשיחא, מתוך צפיה לבמהרה יבנה המקדש ונזכה להקריב הקרבנות במועדם.

בברכת המזון התכבד הרב יקותיאל לוק הי"ו. בשעה מאוחרת התפזרו לאחר שעות מרוממות כשפיות כולם בתודה להנהלת כוללי הש"ס ולמנהל הרה"ח ר' שמואל בורד שדואגים לרווחת האברכים במשך כל השנה ועתה בעריכת המעמד לכבודה של תורה, דברי שבח הביעו גם להאברך הרב נחום וינברג הי"ו שפעל רבות להצלחת המעמד.

**חברת "מתיקות התורה"
בת"ת קרית צאנז נתניה**

מזה כחודש שהוקמה במכינה לישי"ק בת"ת בקרית צאנז בנתניה חברת "מתיקות התורה" אשר כשמה כן הוא מעודדת ומדרבנת את תלמידי מכינה לישי"ק לשנן

תורה שלא להסתפק במועט ולהגביר חיילים לתורה להשקיע ביתר שאת ועוז בלימוד במטרה לדעת את הש"ס. מדי חודש מקבלים האברכים תוספת מלגה מכוללי הש"ס שנותנת להם דרבון ועידוד להוסיף בשקידת התורה כראוי וכיאה.

במוצש"ק פר' תולדות התכנסו הלומדים בבית המדרש אהבת תורה עם הרה"ג ר' ניסן רייך שליט"א ראש כולל ידיעת הש"ס, לסעודת מלווה מלכה שהוכנה ברוב פאר והדר. דברים מיוחדים נשא ראש הכולל בשבח המגיע לאלו שהטו שכמם לסבול את עול התורה ביגיעה עצומה, ושואפים לדעת את התורה ולסיים ולהבחין על כל הש"ס, והאריך בדברי המהרש"א בכתובות ששנים אלו מגיל בן י"ח לחופה עד שנת ה' הם השנים המובחרות להתעלות בקנין התורה, שאברך מקדיש משנים היפות שלו לגבוה. וסיים בבקשה שמדת הרחמים עלינו תתגלגל ויושפע שפע רב מעת רצון שמתעורר בזמני הסיום על כל ישראל הנתונים בצרה ובשביה שהשי"ת הבוחר בתורה יגן עליהם ויוציאם לרווחה בקרוב.

לאחר מכן נערכו הסיומים, הרה"ג ר' משה מרדכי מוטצען שליט"א נכד כ"ק מרן שליט"א סיום מס' פסחים, הרב ברוך יוסף בריל הי"ו סיום מס' ביצה, והרב אברהם שימון הי"ו נתכבד בסיום מסכת נזיר. באמירת הקדיש התכבד מנהל כוללי הש"ס הרה"ח ר' שמואל בורד. בפרץ של שמחה יצאו בריקוד כשרגשי שמחה והודיה מעלים את הלומדים טפח מעל הקרקע.

בהתחלת מס' מנחות התכבד הרב מנחם הכהן גרינשטיין הי"ו. כשאתו מצטרפים כל החבורה בהתחלת סדר קדשים, בתפלה לה' שיזכה אותם

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא שלוחה בזה, קדם ידידנו הנכבד, האי גברא יקירא, שמו הטוב הולך לפניו, המתמסר רבות לחינוך ילדי ישראל, צנא מלא ספרא, ה"ה

הרב בנימין שר שליט"א

מנהל ת"ת דרכי אבות בקרית צאנז טבריה

לרגל השמחה השרויה במעונו שמחת נישואי הבן

הבה"ח המו"מ בתו"ש החבר שמעון נ"י במזל טוב ובשעטומ"צ

עב"ג הכלה תחי'

בת ידידנו הנכבד איש חי ורב פעלים, נודע בשערים לשם ולתהלה,

עדין הנפש וטוב הלב, איש האשכולות, ה"ה

הרה"ח ר' מאיר צבי בלומנטל הי"ו

מנהל ישיבתינו הק' לצעירים שפע חיים בב"ב

ויה"ר מן קדם אבוהון דבשמיא, שיזכו לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ח, ואך ששון ושמחה ישכון באהלם תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפום כל הימים

ההנהלה

בימים אלו ברכו מאות מאנ"ש על המוגמר, בסיומם לימוד הלכות תפילה – ההלכות הנחוצות. בחודש חשון תשפ"א החלו מאות מאנ"ש ללמוד בקביעות בכל יום בלימוד ההלכה היומי במסגרת המפעל הקדוש "ושמרו" שע"י בחצרות החיים. סדר הלימוד החל, כאשר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בדברות הקודש שנשא בעת השוה"ט נעילת החג ביום שמחת תורה תשפ"א, ובה עורר על החשיבות ללמוד בכל יום בהלכה בכלל ובהלכות שבת בפרט, ואכן מיד במוצאי שמחת תורה פתחו בבחצרות החיים במיזם רחב היקף שמשך לתוכה מאות מאנ"ש בכל קצבי תבל ללמוד מידי יום ביומו בלימוד ההלכה. בסדר לימוד מיוחד בחלוקה יומית מחושבת ללימוד של כרבע שעה של לימוד שנערך וסודר ללימוד יומי ע"י הרה"ג רבי אברהם לוי שליט"א, ראה"כ הלכות שבת בקרית צאנז נתניה, אשר במסגרתה זכו מאות מאנ"ש ללמוד ואף לחזור במחזור נוסף את כל ההלכות הנחוצות בהלכות שבת, ולאחריו המשיכו בלימוד הלכות הנחוצות בהלכות תפילה, וכאמור בימים אלו זכו לסיים בלימוד הלכות אלו. כאשר בימים אלו החלו בלימוד הלכות חנוכה, טבלת הלימוד מופצת בכל ריכוזי אנ"ש, ובה בהשקת קטנה של רבע שעה יומית בלבד, הינך זוכה לגשת אל הקודש – אל ימי החנוכה בידיעת ההלכה כראוי. זה הזמן והעת שכל אחד יחליט בדעתו להיות בין מאות הלומדים בסדר המיוחד של כלל אנ"ש, ויזכה לברכה האמורה ללומדי ההלכה כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא. שיעורים יומיים בהלכה לפי סדר הלימוד מפי הגאון רבי מרדכי אריה לוינשטיין שליט"א דומו"צ קרית צאנז נתניה, ניתן לשמוע בקו הטלפון היחודי של "ושמרו", ובקול צאנז.

את לימודם עשרות פעמים בתכנית מפורטת שנועדה להגיע למתיקות וערבות בלימוד התורה, כאשר הפרס על שינון הגמרא הוא ידיעתה בע"פ והוספת עוד דפים. התכנית מיועדת לזמנם הפרטי של התלמידים ובלמוד בסדר בוקר לפני תפילת שחרית וכן בשעות הערב בישיבת המתמידים. את התכנית הקים ומפעיל הרב שלמה זאב הלוי קליין מפעיה"ק בהתנדבות מלאה, כשהוא מכין את התכנית, מדפיס דפי וטבלאות שינון ומלווה כל בחור בבחינת ידיעותיו בע"פ, ויחד עם הרמ"ם הצליחו להגיע להישגים נכבדים. כהכרת הטוב לר' שלמה הי"ו ע"י הצוות והתלמידים נערכה ע"י הנהלת הת"ת ביום חמישי העל"ט סעודת שבע ברכות לחתן מורינו חיים יעקב נ"י בן הרב מרדכי לוי מב"ב שנישא בשבוע זה לבתו שתחי'. שמחת השבע ברכות נערכה בתופים ובמחולות בביהמ"ד של הת"ת כאשר תלמידי מכינה ליש"ק מסבים בה לסעודה רבתית כיאה לשמחה של תורה המשולבת בשמחת חתן וכלה. בסעודה נשאו דברים מגידי השיעור הרב מרדכי אריה ברגר והרב בן ציון וינגרטן, וכן המחותן הרב שלמה קליין שליט"א כשבסיומה קמו המשתתפים לריקודים של שמחה שעה ארוכה.

כלל אנ"ש מתחזקים ביתר שאת ועוז

בסדר לימוד ההלכה היומי – בהלכות חנוכה

מאות מכלל אנ"ש המתענגים מידי יום ביומו בלימוד הלכה, במסגרת המפעל הקדוש ושמרו שע"י בחצרות החיים מתחילים בימים אלו בלימוד הלכות חנוכה, כשבימים אלו יצא לאור חוברת הלימוד החודשי לחודשים אייר סיון עד ט"ו תמוז הבעל"ט, ומופץ חינם בכל ריכוזי אנ"ש למאות הלומדים בקביעות.

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

ברכות מזלא טבא

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה שילוחה בזה, לכבוד האי גברא יקירא המהולל בתשיבחות, הנדיב הנכבד והנעלה, איש חי ורב פעלים, מסור לחצר הקודש צאנז ומוסדותיה די בכל אתר ואתר

מוה"ר שמואל חיים קראוס הי"ו

אב"י בני ברק

לדגל השמחה השרויה במעוזנו במז"ט ובשעטזומ"צ

שמחת אירוסי בנו החתן המו"מ בתוי"ש כמר שלום נ"י עב"ג הכלה תחי'

ובברכת מזל טוב

לאביו הנה"ח הרה"ג רבי יחיאל יו"ט שליט"א

ולסב הרה"ח ר' משה מאיר וינגברגר הי"ו

ויה"ר מן קדם אבוהון דבשמיא, שייזכה לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ה, אך שישון ושמחה ישכון באהלז תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, אך טוב וחסד ירדפהו כל הימים.

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

הרה"ח ר' **יצחק וירצברגר** הי"ו

אב"י בירושלים עיה"ק

לרגל השמחה השרויה במעונו במז"ט

שפחת נישואי הבן

החתן המו"מ בתו"ש כמר חיים דוד נ"י

עב"ג הכלה תחי

בת הרה"ח ר' נתן נטע יוספוביץ הי"ו

אב"י בקרית הבעש"ט

ובברכת מזל טוב

לסב הרה"ג ר' שמעיה יוספוביץ שליט"א

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד

מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

שפחת החתונה תתקיים אי"ה ביום שלישי

באולטי ארמונות חן בבני ברק

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

הרב **שלום יעקב בריל** הי"ו

אב"י בב"ב

לרגל השמחה השרויה במעונו במז"ט

שפחת נישואי הבן

החתן המו"מ בתו"ש כמר יוסף נחמיה נ"י

עב"ג הכלה תחי

בת הרה"ח ר' שלמה מאיר גרוסברגר הי"ו

אב"י פעיה"ק

ובברכת מזל טוב

לאביו הרה"ח ר' אליעזר בריל הי"ו - פעיה"ק

ולסב הרה"ח ר' גבריאל גרוסברגר הי"ו - פעיה"ק

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד

מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

שפחת החתונה תתקיים אי"ה ביום שלישי

באולטי היכל רוזנברג פעיה"ק

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

הרה"ג רבי **שמואל ראטה** שליט"א

דופ"צ בביהמ"ד גארליץ בב"ב

לרגל השמחה השרויה במעונו

שפחת הכנס בנו כמר

נפתלי מנחם דוד נ"י

לנועם עול תורה ומצוות

במזל טוב ובשעטומ"צ

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד

מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים, נודע בשערים לשם ולתהלה, עדין הנפש וטוב הלב, הפועל גדולות ונצורות לחינוך צעירי הצאן, תהלתו בקהל חסידים, איש האשכולות, ה"ה

הרה"ח ר' חיים שמואל קרעש הי"ו

מנכ"ל מוסדותינו הק' בבארא פארק

לרגל השמחה השרויה במעונו

שפחת נישואי הבת תחי

במזל טוב ובשעטומ"צ

ויה"ר מן קדם אבוהון דבשמיא, שיזכו לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ה, ואך ששון ושפחה ישכון באהלם תמיד,

מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפום כל הימים

גליון זה נדבת

ידידינו העסקן הנכבד והנעלה, יקר שבערכין
 הרה"ח ר' **חיים שמואל קרעש** הי"ו
 פנהל פוסדוה"ק בבארא פארק
 לרגל השמחה השרויה במעונו
 שמחת נישואי הבת הכלה תחי'
 עב"ג החתן המו"מ בתוי"ש
 כמר חיים נ"י
 בן העסקן הרה"ח ר' יוסף משה הערבסט הי"ו
 במזל טוב ובשעטומי"צ
 אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד
 מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא
 שמחת החתונה תתקיים אי"ה ביום ראשון
 באולמי עטרת חינוקא בבארא פארק

גליון זה נדבת

ידידינו העסקן הנכבד והנעלה, יקר שבערכין
 הרה"ח ר' **מאיר צבי בלומנטל** הי"ו
 פנהל ישיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב
 לרגל השמחה השרויה במעונו
 שמחת נישואי הבת הכלה תחי'
 עב"ג החתן המו"מ בתוי"ש
 החבר שמעון נ"י
 בן המחנך הרב בנימין שר שליט"א
 פנהל ת"ת דרכי אבות בעיה"ק טבריה
 במזל טוב ובשעטומי"צ
 אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד
 מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא
 שמחת החתונה תתקיים אי"ה ביום שני
 באולמי היכל רוזנברג פעיה"ק

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין
 הר"ר **חיים שמואל גרוסמאן** הי"ו
 אב"י בבארא פארק
 לרגל השמחה השרויה במעונו
 שמחת הולדת הבת תחי'
 במזל טוב ובשעטומי"צ
 ובברכת מזל טוב
 לאביו העומד לימינו בהפצת הגליונות במאנסי
 הרה"ח ר' ישראל פרדכי הי"ו
 אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד
 מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין
 הרב **בן ציון יעקובוביץ** הי"ו
 פנהל ת"ת דרכי אבות בעיה"ק צפת
 לרגל השמחה השרויה במעונו
 שמחת אירוסי הבן
 הבה"ח המו"מ בתוי"ש
 החבר יוסף אברהם נ"י
 עב"ג הכלה תחי'
 בת הרה"ח ר' משה טהלר הי"ו
 אב"י ברחובות
 ובברכת מזל טוב
 לאביו הרה"ג ר' גדליה יעקובוביץ שליט"א - פעיה"ק
 ולסב הרה"ח ר' יונה מאיר טהלר הי"ו - רחובות
 אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד
 מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא

בעזה ש"ת

למפעמי ב"מ מלחמה שעברה

בזמן הזה גם היום כל
קיומנו רק בזכות עמלי
התורה, הם עומדים בחזית
ונלחמים למעננו להגן
עלינו בכוח לימוד תורתם
הקדושה לנצח את אויבנו
ולהסיר חרון אף.

בימי החנוכה
נתמוך ונצדיע להם:
**אין שמירה
כתורה
אין תומכיה
כישראל!**

בימים ההם
זכו ישראל לנס
חנוכה כלא
כדרך הטבע
ונצחו העוסקים
בתורה החלשים
והמעטים
את הרבים
והגיבורים.

כי ב'זאת' אני בושח

בעת נעילת שער בגמר החותם – ליל 'זאת חנוכה'
לאחר הדלקת נרות חנוכה

יזכו כל התורמים ע"ס 250₪
ששם יזכר לטובה ולברכה ב'כוללות קוויטל'

אשר יוגש אל מול פני הקדוש כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א להתברך בברכת השנים הטובות לברכה

2023		נוב - דצמ		2023	
האשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי
1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30
1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30

חייג כעת והצטרף

אצל מנהל המוסדות הר"ר יחזקאל רייך הי"ו

050-4140102

או במשרדי המוסדות, 03-7524102